

העולם הזה

בלי מורא -
בלי
משוא פנים

איש השנה: ישראל קסטנר

השבועון המצוייר ל'אינפורמציה המנהל הכללי:

ב. ד. לוי
רח' גליקסון 8 תל-אביב
מען מברקים: "עולמפרט"
ד. 136, טל. 26785
מחיר: העולם הזה בע"מ
רשום ישראל בע"מ ת"א
אין המערכת אחראית עבור
תוכן המודעות, מלבד עבור
מודעות המפרסמות תחת
הכותרת "רוח צדקני".
הכותרות עליהן חבוי ה'
מערכת ונבדקות עליונים.

העורך הראשי: אורי אבנרי
ראש המערכת: שלום כהן
עורך משנה, כיתוב: ישעיהו לביא
הכתב הראשי: עמואל פרט
הציר הראשי: שמואל ברתור
חברי המערכת: רוב אייזק, משה בראשי, יוחאי בוש, יהודה נבאי, ניצה גבי, נליל, רותי ורדי, בוני זכאי, יוחנן ורבה, זרבי, אוסקר סאוב, עמוס סיני, סילבי קשת, אברהם רפפורט.
ראש מערכת ירושלים: יוחנן אורן
מנהל מעבדה: דוד מווייז
עורך דפוס: משה אור
מנהל מבצעים: שלמה אריז
ראש המנהלה: שלמה הררי

2 יולי '21

שוב עברך דרך של שנה. ושוב נלווה אליר עתון זה בדרכך, כנך נאמן.
לא-אמיד הוא היה רע נוח. הוא לא נתן לך לשקוע בענינים האפוריים של יום-יום. מדי פעם הצביע אל רכסי הריס רחוקים, הכריח אותך להביס בסכנות הגדולות ובסכויים הגדולים אשר באופך.
לא פעם נאלץ להראות לך דברים בקלקלחס. הוא לא עשה זאת בשמחה. ודומני שגם כפרשוח השחורוה ביותר לא איבד את חוש ההומור שלו. מעולם לא נגרו אחרי היסקריה. על אף גילו הצעיר שמר על קור-רוח, גם כשעחונים מכוגרים ממנו קראו לדם ולמשפטי-לינץ'.

לא היתה זאת שנה שמעממ. לא לך, הקורא, וגם לא לנו, העורכים. כמעט בראשיתה אירעה ההתנפלות הזדוניה עלינו. היא באה לנו כחוליה לשרשרת ארוכה של מעשי-אלימות ופעולות-בילוש. היו בה משום עלבון ומחמאה כאחד. עלבון - משום שעוד נמצא מישהו שהאמין ברצינות שאפשר לשנות את דרכנו בצורה כה גסה. ומחמאה - מפני שאישרה כי המבצעים (וגם נוחי הפקודה) מודים שחבר העולם הזה לא קתחה ולא נחה בנדנה כשנה החמישית של מערכת זו.

כשאני מעיף מבט אחורה, מזדקרה לעיני שורה ארוכה של מקרים בהם צדקנו, ושוורה שניה של מקרים בהם טעינו. דומני שעשינו מעשים טובים לא מעטים, ואיני מכחיש שעשינו מעשים הנראים כיום כמעשים רעים. אני מתנחם באמונה כי מעשינו הטובים עלו על מעשינו הרעים, וכי רק אדם שאינו עושה כלום, אינו טועה לעולם.

אני רוצה לחשוב שאתה רואה בעולם הזה חלק מן הנוף של הארץ, חלק מן התמונה של עם חדש, חסר-מנוחה, השואף קדימה, תוך כדי ביקורח עצמית מחמדה, מבלי להסיר אף לרגע אחד את המבט מן המטרה הגדולה המאירה ממרחקים.

באמונה זו, קבל נא את ברכת העולם הזה ועורכיו לשנה הבאה.

אורי אבנרי

מכתבים

פגישת-רעים

במשך השנה הפך העולם הזה לרעי הקבוע והי ממתיק. הוא היה פעיל הרבה יותר מן המקור, והדבר בא לידי ביטוי בצורת-השער. סכרונני כי השערים הצבועים היו האסתטיים ביותר. הכל שלא המשכתם בהם. אני, כשלעצמי, מעדיף יותר שער הנושא עליו פרצוף זכרי. כי אין זה קנה מידה לתפאצו של שבועון, אם מוכרים אותו רק בשל הנעה החמודה המודרכת מעליו...

הנהגה זכינו גם להדלת מספר עמודי העולם הזה. אולם גם עשרים עמודים אינם מספיקים. מי יתן ותבוא הנדלה נוספת!
העולם הזה המשיך בדרכו ונתן לנו את העובי דות, לפיו נקבע את עמדתנו כלפי תופעות פור ליות שונות: זכינו לקרוא מספר דפורטאזות מעניינות על צבאות-ערב ועל ההתפתחות השר נות במרחב (העולם הזה 851, 854). לעומת זאת זוכה אוננו לליוויים-העצמאות בסדרת-השמות "ע"צ"י... כל שכולנו להקביל את כוחו עם כח חות הערבים... כהשלמה לכל זאת קיבלנו את סדרת המאמרים א-א-א. חבל כי לא יכולתם להמשיך בה ולהבחיר לקוראים כמה בעיות נוספות הדרושות ליבון.

המירו החדש תפסית עוד לנו להיות נכונים לכל מיני התחשיות, מבלי שנפסח מדרך זה הוא קרא המעניינים ביותר, ולערכיו תודה. עם קריאת מאמרים השונים הבינונו כי "מק"

כוחנו הצבאי. אחרי עיון מעמיק ומחשבה רבה בנידון, דעתי אחרת.
יתכן שיש בינינו חלוקי דעות על הדרך להשנת במחון המדינה ולהחרות שלמות הארץ. אולם נר כדת בכס דאנה אמיתית, כנה ואמיצה לבעיות קיומנו - בניגוד לכל שאר העתונים האחרים המשבחים את צה"ל, אך המתאימים יותר להונר לולו או לנירוילנד מאשר לעם הלוהם יומיום על קיומו.

קצין עברי, צה"ל

השתיקה - בנירה!
אני חושב כי העולם הזה הוא תופעה מוזיקה מעיקרה, והנה סיבות:
אתם בחורים מוכשרים, אתם יחידים מכולנו שהנעתם למשהו אחרי המלחמה. אתם מטיפים להברי צוק. אתם מהפכנים. אתם שומרים על ה' נחלת.
אתם חושבים שאלה מחמאות? להיפך!
כי אנשים כמוכם אין להם הזכות לשבת במשי רדי מערכת אסור לכאלה לוטפסו כריבורים וכי מאמרים. עליכם מוטלת החובה לקום ולעשות! ואל תבואו לי בטיפוסים על איימפלגותיו ושטויות דומות. אנתנו צריכים מפלגה. רק מפ' לנה יכולה לטהר את הליכוד ולטאטא את הנמי דים מן הבמה. ורק אתם יכולים להקים מפלגה כזאת.
שתיקתכם היא בנירה בכל אשר אתם מטיפים!

170

קור קשיש

העולם הזה החזיר לי את האמונה בחיים, את האמונה שכל מפעל דורנו הזקן לא היה לשוא. אני רואה ביואש נזכר והולך שבעולם כולו נואים נלי השנאה ההרדית. המוות שותקות, ואל המלחמה מצאחה את רבו. אני קורא עתונים זרים, ורית של קנאות הרסנית מכה באפי.
אזתה רוח ישנה גם בארץ, והיא בוקעת ממר בית העתונים, אפשר היה לצפות כי אתם, כעתון של עורכים צעירים תעלו בואת על כל האחרים - בינינו לבין עצמנו - האם לא זאת הדרך להפיר צה?
והנה אתם עושים את ההיפך. בצלילות-דעתכם אתם מביישים את מתחריכם הקונים, המכים בתופי המלחמה, אתם חומת-מנן ציבורית נגד ההיסטריה. בטיטוס יצרים נשמע, לפתע, קולכם המטף לש' לום וליושבה-העל. ניכר בכס שאתם דאיתם את זמנות המלחמה. ואולי הצד החיובי היחיד של המלחמה היא שהיא מולידה אנשים כמוכם.
דומני שהייתי יכול להיות האבא של המבוגר שביניכם. העולם הזה מוכיח לי שהציונות לא הי' תה לשוא.

שמואל אוסטרובסקי, תל-אביב

דבש ועוקץ

סבור אני שעונכם (העולם הזה בלבד) הנוכחי נגשה בבקיות עתונאית-יוזנאליסטית רבה, בידי אנשים, שדמיונם זורם בעקרוקיה אך בזה יש חיוב ושיקלה גם יחד. בודאי טוב ונעים לכם, חבי דריהשקלית בראותכם את העולם הרחב והנעשה טוב במספקרית של רטט נעורים וחוספנות. מה טוב ומה נעים יותר מן האמונה ש,אם רק נרצה נוכל להפוך את העולם כקערה על פיה ולעשות כרצוננו! ראשך צעירים אנתנו? א אך מאידך נרמה לי שהסרה לכם מקצת תמזית אותו הנכס החשוב, הבא עם שנות-החיים טובות כרעות. הנסיון על מסקנותיו. צעירים הם הכרייה-מערכת שעם אחרים מהם אני קשור קשרי-ידידות אישית, ואם כי נהגים להתכרד באדם, באשך צעיר הוא הרי יש והצעיר צריך ללמוד מנסיון החיים המתבגרים, תוך כדי מלל-השנים.

אין אני כולל וכלל זקן, לא לפי שנותי ולא לפי הנושתי, ואעני אפילו לומר שכמעט ועדיין צעיר הנני אך בראותי את אויפערקית-עיתונכם ואת הוס'מנוכס הרניי מכיך כי האיש המתבגר המבוגר יכול להיות כמוכם הם מונ. אך ככל שלמר יותר ויותר את תורת-החיים ואת המתדחש לא כל שכן באימרה ט,בעתורים התבונה".
עתונכם מענין, ושוב אסתכן בהביע את דעתי לאורך שנים. הוא פחות מאמין רק בעצמו - שהא מענין יותר משאר השבועונים בארץ. אולם אתם כוראיי מתבוננים אף לכך שהוא יהיה גם בעל-משקל יותר מן השבועונים האחרים. אם אמנם כן הוא הובר - ענו אתם בעצמכם. אני שוקק ב עתיו...

ועד זאת: כדי להיות פופולאריים ואקספוליים והעיקר: אורינואליים בנוסח בנייה-נוער מסוגים מסומים (ומהיום אחוז ניכר של כוראים) הכנס פותחים את הדף השני של שבועונכם לעתים קרובות לפספוטקוראים בנוסח, "יאחאביבי" דהיי' לק ו,אורוב", להתחממות שבצמזומיניה וחר סר מאקט אלמנטארי, לכתיבה של תלמידים שעדיין הם צמודים לפספול לימודים (ולאו דוקא בציונים טובים) - וכבר הם רואים בהאלוצינאציה שלהם את הפספול הזה כשלוחן של ועידה-דיפולמאטים בינלאומית, שנתכנסה להרוץ משפט עולם כולו...

יש חיוב גדול בעתונכם: אין הוא משעמם, פרט למקרים כשאתם, למשל, מתקאים בעתון אחר כנון בפרשת ה,ביקור בצי המצרי", פרסמתם שי סיפורו של יהודה קסמן היה, "סודי" - לא לפי "סוג" ולמעשה מוטב היה אילו נשאר, "סודי" כי תיקו של המחבר, ביהוד מאחר שענתונאי אחר זכה לנלות בשבועון אחר ביקור כאמת סודי ומנני ין הרבה יותר מזה של ספרכם, שבועיים-שלושה לפני כן.

יש עוד חיוב בעתונכם: מוצא אני לעתים בו דברים חשובים שאיני מוצא אותם בשום עתון אחר. הן מהארץ והן מחוץ-לארץ וגם תמונתכם מהרהבועיקן ומספרות הרבה דברים שאותיות דפוס אינן יכולות לספר. אהוב אני את שניות-לשונכם, אך יש והעקיצות שלכם לופשות צורה של נשיי כות, המאכיות לא רק למי שנשכתם, אך כוראיי גם לקוראים רבים.
אנכי: למה אתם מרבים כל כך בנירוייהיצר של הקורא על ידי סיפורים על "צוותת ו,חוליות" שאתם משוררים בכל מקרה וחודגנת. יש וענתונאי סוג ארז שקל בני צות שר.
אתם מעטים יותר מה-י.מ.בייניי, תכנס בי נליו, גם אם אין בה כדי לר'א לכס חשואות חן והסכמת-הרבו. אולם היו גם מקרים שהגיתם למתוח חבל כדי להפנין דעתיות נגד הרבים, כמעט נגד הכלל בישראל. אני קורא את עתונכם בהתמדה, כמעט הכל שבו, ומשאנכי בא לכסם את דעתי עליו, דעת קורא וענתונאי מקצועי. הריתי מניע למספנה ש,בחורים אלה יודעים לעשות שבועון", וששבועונך הזה מענין למריאה, ולכן גם קוראים

הגליון הבא של

העולם הזה

יופיע עוד השבוע, למחרת ראש-השנה, ויכיל

שער הצבעים של

כוכבת קולנוע של תשי"ד

יחד עם כתבת-קלסתר של הכוכבת הנבחרת

סרטי תשי"ד

ארבעת הסרטים הטובים ביותר וארבעת הרעים ביותר, השחקנים ושחקני המשנה המצטיינים

השוב והרע בחיפה

כתבת ענק סנסציונית מיו-חדת-במינה המתארת את קרני-האור ואת הפינות האפ-לות הנסתרות בעיר-הכרמל.

אזתו רבים. אבל לא יזיק להם אם יטו אוזן קשי' בת (פשוט): יעשו אונם כאפרסכת) גם להברי בקורתם של אלה, שלאא כוונותיוזון וללא מחשבת איבה, אומרים מה שעם לכם ואם בדבריהם של אלה יש גם קיפונג והערות-עוקץ, הרי מוטב כי כולנו נדע שהדבורה עוקצת אך גם נותנת דבש. אני על כל פנים לא התכוונתי בהברייה-הערות שלי להיות בבחינת דבר דבורה המריונה דבר טוב, בדכתי לכם שתמיסו להופיע ולהצליח.

שמעון סאמט, תל-אביב

היכן הקוראים?

מדוע נפסק הקשר ביניכם לבין הקוראים? ברור שתפקידכם הוא לעורר את המחשבה, אך היכן חזיהקוראים המאורגן, המעשי?

בשנה האחרונה הבלים העתון את הדברים הי' שלימים שנשנו במדינה. זה טוב כדי לעורר את המחשבה. אולם כאשר נעשה במדינה דבר טוב ומועיל, מדוע אתם מוכרחים להוסיף את העקיצה כי זה חורג מן מסגרת השליטת?

יהושע אשר, תל-אביב

האמת מעד לכל

אני יכול לומר רק דבר אחד: העולם הזה הוא השבועון המוצלח ביותר בארץ. רוב הגליונות היו עצומים. את הגליונות החלשים אפשר היה למנות על אצבעות של יד אחת...

קצת היסטוריה

ברצוני לפתוח בקצת היסטוריה. כידוע, אין עיתון יומי ואחד את העיתונכם. ככל אדם בישראל הייתי שקוע בקריאת עיתונים יומיים וקובלתי ר'ו שם שלישי על העולם הזה. אולם לאחר שקובלתי כמה גליונות של עיתונכם במחנה הצבאי בו שרת' תי, התחלתי קונה אותו מדי שבוע שבוע. מי ייתן ונראה אתכם מופיעים בנייר מבריק ומשובח ובשלה צבעים - ממש כמו העתונים החרים.

אריה שיפמן, קרית-בינימין, דאר כפר-אתא

שמונה-אכס-אפש

אני שונא אתכם. אני שונא כל מילה שאתם כותבים. הדעות שלכם מפורשות. אתם קילקלתם לי את כל האשליות. אתם רוכבים על כל העולם ואתם צוזוקים ממני אני קונה אתכם כל שבוע. שבעות כל שבוע אני חולה כשאני רואה את העתון ביום רביעי בכוקר, בשעה שמונה אפס אפס. ימח שמתכם. כמו כן, עליו והצליתו.

יסק' בראון, טבריה

בקיבור נמרץ

בקיבור נמרץ: אין כמו העולם הזה. טובו שי אין. כי הארץ הקטנה והמסכנה שלנו אינה יכולת להכיל שנים כאלה.

אהרון גולדמן, חיפה

זו גם דעתנו. אך לרוע המזל ישנם הסבורים אחרת.

איך השנה תשפיל

(ראה שער)

במלאת 5714 שנים אחרי בריאתו, לפי המסורת היהודית, לא היה בן האדם מאושר ביותר.

הוא היה חזק יותר, שליט יותר על איתני הטבע, בעל יכולת אדירה יותר לרתום אותם לצרכיו, מאשר אי פעם.

והוא היה גם יותר חלש, יותר אומלל ויותר חסרי-ישע מאשר היה מעולם.

אבותיו הקדמונים חשבו כי חיים הם על גבי משטת, פחדו לתרחיק בהפלגותיהם, מחשש פן יגיעו אל הקצה ויפלו תחומה. אבותיו היו קרובים יותר למרו כפי העולם עגול, מסתובב מסביב לשמש. אולם האדם של תשי"ד החל חש ברמיה אבריו כי עולמו הקטן תלוי בחלל הריק האינסופי, אחר ממילוינו מיליונים של כוכבים, הנעים באיך סוף ללא מטרה, מתנגשים ללא הגוף.

חסר-מנוחה ובלתי-סבול החל האדם חולם על כיבוש החלל הזה. המהנדסים בנו חלליות אמיתיות לדוגמה, המרענים תיכננו את המסע הראשון אל הירח, הסופרים כבר הפליגו בדמיונם אל מולות רחוקים, בלתי-נראים לעין.

אותה שעה חדר שכלו הכובש של האדם אל היקום הזעיר של האטום, פיצל וחיבר את גרעיניו של כל חומר. סודות אלוהיים התגלו למבטו. אולם נשמתו לא היתה נשמת-אלה. הכשרון האלוהי הוליד את בוחות השטן.

שנת תשי"ד היתה בצלו של מוח השטן.

הנשק האיום ביותר בתולדות אנוש הופעל כאי בודד באיקינזים השקט. יתכן כי התפוצצות שניה אירעה אי-שם בערבות סיביר. היא פצצה הנוראה, החזקה פי ארבע מן המכשיר הפושעני שמתק את הירושלמה הפכה מציאות. עוד אינכבוח האנושות להשמיר את עצמה כליל, כוז חיי, לבצע התאבדות גופנית מוטאלית. אולם בכוחה עתה למחוק תוך חצי שעה גורלי את מאות הערים בהם מרוכז הכוח החברתי של העולם — ולהחזיר את עצמה למקום בו עמדה לפני 5714 שנה.

האנושות התרגלה לחיות בצל מוח שטני זה של עצמה. ילדים נולדו, אף שהוריהם ידעו כי עולולם הם להיות כאחד הימים לאבק אטומי. נאהבים ביקשו את אור הירח, במקום לראות בו שדה-חניה לחללית העושה את דרכה אל המאדים. זוגות צעירים בנו לעצמם קן מלחניים כתבו יצירות לרעות הבאים, בעלי-עסקים הסכו כסף לעת זיקנה. — כאילו לא הפך עתיד זה עצמו הנחה מפורקת, כאילו היו פני העולם מוערות אל השלווה הבלתי-נתפסת של סבי הרור הנוכחי.

האדם נכנע לגורלו. הוא לא האמין כמעט שיש בכוחו להשפיע על הגורל. בניגוד לאבותיו שהאמינו במטרה ברורה לכל החי, במיוון הגיוני לכל המאורעות, בדרך בלתי-נמנעת של קידמה מתמדת, ראה בן תשי"ד את עולמו, כמו את היקום כולו, כחלל בו מתנועעים ומת-נגשים בוחות חסרי-תכלית, חסרי-הגיון.

האנשים שכיוונו את הכוחות האלה, שמעשיהם הגדולים והקטנים קירבו או הרחיקו את השואה העולמית, היו אנשים קטנים. לא קם בהם איש השנה שהטביע את חותמו האישי על דרכי היקום, שאחז את הגלגל ביד נעזת ונתן לו כיוון חדש. הנשיא של המדינה החזקה ביותר נתגדה כאיש קטן אף מקורמו. יריבו במוסקבה לא גילו אף הם גדולה בלתי-רגויה. פה ושם בלטו דמויות שריתקו את הדמיון: יהודי קטן כפאריס שם קץ לסבל ולקטל בהורו-סין; זקן מהולל בגודונון ניסה ליינם מיפגש גורלי חכם הודו בדרה-החדשה ביקש לתת קול חדש לעמי אסיה; משכיל סיני חיכנו החזיר את מולדתו למעמד של מעצמה עולמית אחרי אלפי שנות ניוון.

אף לא אחד מהם היה איש-השנה של תשי"ד. בעיני האדם הישר-ראלי. הוא הושפע ממעשיהם, יותר משהיה נרמה לו. אולם הם לא שבו את לבו, לא ריתקו את רגשותיו.

**היתה זאת שנה של חרדה.
האנושות הסתכלה בראי —
והחווירה מפחד.
לתחתה הזדעזע כדור הארץ
כשהתכוצצו פיצות-המיימן
הראשונות, הנשק לחיסול
החיים ביקום.**

קסטנר

היתה זאת עובדה אופיינית וטראגית כ" אחת: איש השנה של תשי"ד לא היה אדם המסמל את העתיד, לא אדם שיצא לפני העם לסלול דרכים חדשות, כי אם האיש שהפנה את מבטו של העם אחורה, אל הימים הקודרים מלפני עשר שנים.

אישהשנה של תשי"ד היה האדם ששמו הפך כמעט מושג חדש בשפה העברית, ש" טיפס כותרות לעיתונים כמעט מדי יום בי יומיו, שכל מעשה ממשעו וכל מלה מדבריו נשאו לויכוח סוער ברחוב ול" דיון משפטי באולם.

היה זה ישראל רודולף קסטנר.

קריעתו של סוס

משך כמה שנים לא שם איש במיוחד לב אל הפקיד הרווי במשרד-הקיצוב של דוב יוסף. הוא דמה לכל יהודי אחר: גבר ב" גיל העמידה, ממושקף ובלתי-בולט, בעל תנועות רגילות ודיבור רגיל. יצא לו שם כאדם פיקח, היודע "לסדר עניינים". הקי הבולט היחיד בפניו היה החיוך המריר ש" ריחף מסביב לשפתיו.

קסטנר גר בדירה צנועה בצפון תל-אביב, עם אשתו וילדו. הוא הסתובב במשרד הממשלה, נראה לעתים במזנון הכנסת. גם זה היה מובן: הוא היה אחד המועמדים של מפא"י, אף שכמעט לא היה לו סיכוי לתפוס ממש מקום באולם הישיבות לפני תום כהונת הבית.

היו שידעו שלקסטנר יש עבר. היו אלה בני מולדתו ההונגרית. פה ושם הושמעו דברים לטובתו או לגנותו. אולם איש לא רצה לשמוע. העבר היה רחוק, קבור בנבכי השכחה, ורוב בני המדינה הסכימו שרוב הובר כן. לשם מה לגרר סצעים, לחטט באותה פרשת זנזנות ועניינים? העם רצה לשכוח את תמונת האימים, את הבוגדים והמצילים, את הקדושים והשושעים, את ה" גיבורים והקאפוס.

ולפתע נקרע מסך-השיכחה. מישו היוז אותו הצידה ביד גסה, כמעט במקרה. יועץ משפטי, החסר לחלוטין כל הבנה ציבורית, תחב לזיון סכין. עורך-דין צעיר ומהיר נטל את הסכין ותחך את הבר לגורים. לעיני הצופים, שישבו באולם כמוכחי-ה" סגורה, נתגלתה תמונה מרתקת באמתה, עלילה שנראה כאילו נלקחה מתוך יצירותיו של סופר פרברי שמקומו בבית-מטורפים. היתה זאת פרשת קסטנר.

ער בן 16

הסיפור התחיל כאשר נער בן 16, תלמיד הגמנסיה העברית בעיר קלוז' הצטרף ל" תנועת-הנוער הציונית הבלתי-מפלגתית אבי" בה בארטייה. התנועה היתה קרובה לזאב ובוטינסקי, אך לא היתה רביזיוניסטית. ב" מרוצת השנים התקרבה יותר לאיחוד ה" עולמי של מפא"י. חניכיה כללו את יואל סלג, פרץ גולדשטיין, מייסדי קיבוץ מעגן ובית אורן — כולם שמות שעתידיים היו להר" טיע באותיות רבתי בהמשך הסיפור.

קלוז' היתה עיירה בטרנסילבניה, מתוך שהיה הונגארי ודובר הונגרית, אך אבד ל" מולדתו וצורף לרומניה המנצחת כשנמצאה הונגריה במחנה המנוצחים בתום מלחמת העולם הראשונה. הקהילה היהודית הגדולה בקלוז' דיברה אף היא הונגרית. היא ה" ציאה לאור עתון יהודי-ציוני באותה שפה. אויג'לת, המורח החדש, היה עתון גדול באופן יחסי (15 אלף ספטים), ידוע כמקור אינפורמציה עשיר ומוסמך.

רודולף קסטנר היה בן 16 כשהצטרף ל" תנועה הציונית ולא הרבה יותר מבוגר כ" נכנס למערכת אויג'לת. הוא היה סופר כ" סורט. הוא לא נשאר שם הרבה זמן. כי במהרה נתגלה כי יש לרודולף קסטנר ה" צעיר כשרונות בלתי-רגילים בכיוון מסוים. הוא ידע לקשור קשרים.

שתדלן מלידה

באחד הימים רצה אויג'לת לדעת משהו

* הידועה בכמה שמות, ביניהם קלאוזני

הוא לא היה שתדלן סתם. השתדלנות היתה בשבילו מדע, אמנות, יצירה אישית. כשם שרודף-נשים שוכח את כל שאר ענייני-החיים, כשם שזולגן חי למען האוכל, כשם שרודף-בצע מכור בכל נימי נפשו לכסף, כשם שמצביא חי בעולם של קרבות ותנועות-צבא, כן היה קסטנר שתדלן בלב ונפש. הוא לא עסק במלאכה זו כדי להר" ויח כסף. להיפך, הוא חי בתנאים צנועים, לא נסע אלא פעם אחת בחייו לחוץ-לארץ, לא יצא אף פעם אחת להבראה ולנופש. אם היה עליו לנסוע במונית למטה המשטרה, לא קיבל את מחיר הנסיעה מידי האיש שלמענו טרח, השתדלנות היתה בשבילו כמעט מטרה לשמה.

לא עברו שנים רבות וניתנה לו ההודמ" נות להשתמש בכשרון זה בצורה שקבעה גורלם של מאות-אלפי בני-אדם לחיים או למוות.

אדמירל ללא צי

יהודי הונגריה היו מתבוללים. אף שיצאו מתוכם אנשים כמו הרצל ונורדאו, לא היכ" תה בהם הציונות ש-שים עמוקים. הם נהגו במדינה מחושב גמור. היו ביניהם אצילים יהודיים ושרים יהודיים. הם בטחו בעתידם, ראו עת עצמם חלק בלתי-נפרד של העם ההונגרי הגאה והלאומני, אי מערב-אירופה באירופה המזרחית.

גם כשהחל המגף הנאצי רוקע בחוצות גרמניה, לא השתנה יחס זה. "זה לא יכול לקרות כאן", מילמלו יהודי הונגריה ה" עשירים, בקראם שבתי-כנסת נשרפו בגר" מניה, שיהודי וינה ציחצחו את המידרכות במברשות-שיניים, שיהודי פראג נמקו במח" נות-ריכוז. אפילו רעם התותחים של מל" חמת העולם השנייה לא הטריד את מנ" חתם.

כי ההונגריה שלט האדמירל ניקולאס הור" תי. אירופה צחקה מן הממלכה ללא מלך, מן האדמירל ללא צי". אולם יהודי הונ" גריה בטחו באי-ש"חוק, חובב היהודים, ש" הכניס נשים יהודיות אפילו לחיק משפחתו. הנאצים יכלו להגשים את מוזימתיהם ה" שטניות במולין ובסלובאקיה השוככות. אך ההונגריה היתה ארץ תרבותית, כפופה לשל" טון תרבותי. יהודיה יכלו לישון במנ" חתם.

ב"1940 שבר הצבא הגרמני את צרפת והגיע לחופי התעלה מול בריטניה. עם היס" לר כבר היה מגוי וגמור לפנות מזרחה, לכבוש לעמו את מרחב-המחיה העצום של המישור הרוסי. לשם כך היה עליו לארגן, תחילה, את ארצות-הספר שהפרידו בין גר" מניה-רבתית וארץ הסובייטים.

בשלב ראשון ניגש ליישב את הסכסוכים בין הונגריה ורומניה, בבוררות של וינה החליט להחזיר את טראנסילבניה להונגריה. 15 אלף יהודי קלוז' שוב מצאו את עצמם, ביום בהיר אחד, אורחים הונגריים.

ערב הסבך

בין הראשונים שעברו את הגבול-לשעבר והגיעו לבודפשט היו רודולף קסטנר וקומץ ידידיו. הם נסעו לברר מה היו תכניות מנ" היגי היהדות ההונגרית להגנה על בני ה" עדה. כציונים חתיקים היה רעיון השואה המתקרבת נהיר להם. הם מצאו את המנהי" גים. הם לא מצאו תכניות.

לעניינם נתגלתה מנהיגות נבוכה, מת" נדגדת בין תקוה ויאוש. אחד האצילים הב" טיח בשם הורתי כי כל עוד יהיה האד" מייראל לא יאונה כל רע אף ליהודי אחד. אחר המליט ביאוש כי אם יחליטו הונגרים להתנכר ליהודים, לו יהיה לו טעם להציל את עצמו, כי שוב לא יהיה עוד טעם ב" חייו. כהונגרי בן דת משה, לא יכול היה לתאר לעצמו חיים מחוץ לעמו ההונגרי.

קסטנר ראה שאין על מי לסמוך. יתכן כי שמח בסתר לבו על כך. כי הנה ניתנה לו ההתמנות להעמיד את עצמו בראש, ליטול לידיו את היעוד אשר לקראתו עיצב את עצמו, בתת הכרתו, כל חייו. הוא הקים את ועדת-ההצלה, מישו מן החוץ נתן לו יפוי-כח. אך זה לא היה חשוב. ועדת-ההצלה היתה ונשארה עד יומה האחרון ועדת-קסטנר, התגלמותו של איש אחד.

משך כמה שנים פעלה הועדה בשקט. הורתי היה בן-בריתו של היטלר. בתוך ים הגדודים הנאציים מסביב, שמרה הונגריה על עצמאות מסוימת. היא היתה נאח-מדבר בנוף-קודר, המקום היחיד בו לא בוצעו מעשי-זוועה נגד היהודים. אמנם, הנוער היהודי גויס לגדודי-עבודה, אך שם לא חי בתנאים בלתי-אנושיים. תוך הסכמה אילמת של הפיקוד ההונגרי עשה כמיטב יכולתו לחבל במיתקנים ששרתו את מאמץ המלחמה הגרמני. מפולין ומסלובאקיה באו הפליטים להונגריה, לידי ועדת-ההצלה, שסידרה אותם בארץ-מקלט. כך עברו כמה שנים. המצב הצבאי השתנה לרעת הגרמנים. יהודי הונגריה חיכו ליום הגאולה.

בעלי-חזון יכולים כיום להרהר מה היה קורה לו היתה נמצאת ביהדות הונגריה אישיות מנהיגה ולוחמת, שהיתה רואה את האסון המתקרב ומתווה קו פעיל להצלה. הנוער היהודי עוד היה מאורגן ומרוכז בגדודי העבודה. מעבר לגבול הקרוב, ביוגוסלביה, לחמו הפרטיזנים של טיטו, שמונה מאות אלף יהודים היו כוח, לפחות במספרם. (המשך בעמוד 8)

על כהונת ממשלת בוקרסט. העתונאי קס" טנר בחר בדרך הפשוטה ביותר. הוא ה" קשר בטלפון, מרחק 600 קילומטרים, עם ביתו הפרטי של ראש-הממשלה. השיחה ארכה שעה וחצי. למחרת היום נחטף העתון על-ידי הונגרים, רומנים ויהודים. שום עתון אחר במדינה לא ידע את אשר ידע היא. לא עבר זמן רב, וכשרונו המיוחד של קסטנר הפך כמעט לאגדה. הוא לא נשאר מוגבל לעתון. 15 אלף יהודי קלוז' הביא" אליו את ענייניהם הקטנים והגדולים, בב" קשה שיטטל בהם. כמעט כל העולים ה" חלוציים מטראנסילבניה היו בעלי נירות בלתי-כשרים. קסטנר סידר עניינים כאלה ב" שיחת טלפון, בנסיעה אחת למושרד מטה המשטרה. מכל קהילות טראנסילבניה באו לביתו בשעת צרה עם השלטון.

אשתו של אחד מעסקי הקהילה חלתה ב" בודפשט, מעבר לגבול. הרוסא הודיע ש" מצבה נואש, קרא לבעלה. תוך ארבע שעות ישב העסקן בקרון הרכבת, כשבכיסו ה" ספסורט והיוזה. מעשה קסטנר.

פעם אחרת באו שני ילדים מתנועת-ה" נוער, סיפרו כי אביהם, בעל מזנון, נאסר

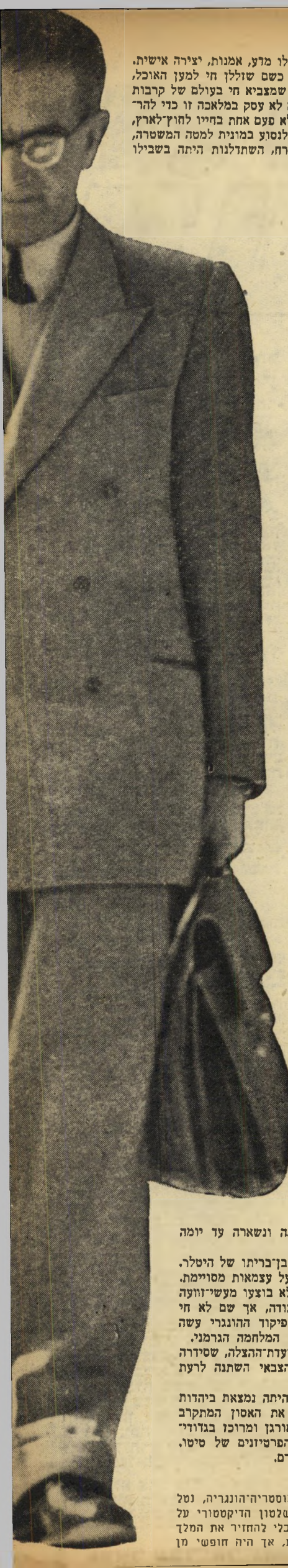

דביוסף ישראל קסטנר

על-ידי שוטרים שטענו כי התנסל עליהם עת דרשו שיסגור את עסקו בשעת-הסגירה הרשמית. באותם ימים היה קיים מצב-חי" רום, וליהודי היו צמיות שלוש שנות מא" סר. טיפולו של קסטנר היה קצר ונמרץ: הוא טילפן לבית משקד המשטרה, ביקש ממנו שיראה במו עיניו את היהודי המצו" מק והשופך וישקול אם יהודי זה היה מסוגל להכות שני שוטרים חסונים. כעבור חצי שעה הודיעה המשטרה כי היהודי שוח" רר.

בשנת 1938 הקים קארול, מלך-רומניה, דיקטטורה אישית. הוא פקד מיד להפסיק את הופעת אויג'לת ואת פעולות הקרנות הציוניות. מן המערכת צילצל קסטנר ל" ביתו של ראש-הממשלה לשעבר, שהפך ל" עזו הפרטי של המלך. המשרת מסר לו כי השר הלך לסעוד בצהריים בבית גיני הבנק הממלכתי. קסטנר צילצל לשם. זה היה ב" שעה שתיים בצהריים. בשעה ארבע הגיעה לקלוז' ההוראה המלכותית לבטל את פקודת הסגירה של העתון. כעבור זמן קצר הגיעה ההוראה להרשות את פעולת הקרנות ה" ציוניות ואת החוקת ההכשרות החלוציות. ככל שאר חלקי רומניה היו אלה אסירות תכלית אסור.

כזה היה קסטנר. הוא דיבר חצי תריסר שפות, היה מחונן בקסם אישי ובזריות נפ" שית בלתי-רגילה. הוא ידע לשכנע את הגוי. דב" ב"ר, ב"ב"ב, ב"ב"ב, ב"ב"ב.

* אחרי מהפכת 1918, בה התפרקה קיסרות אוסטריה-הונגריה, נטל אדמיראל (של הצי האוסטרי-הונגרי) הורתי את השלטון הדיקטטורי על הונגריה לידיו. הכריז על עצמו כעל עוצר-המלך, מבלי להחזיר את המלך עצמו לשלטונו. הורתי היה בעל נטיות פאשיסטיות, אך היה חופשי מן הצדדים החשוכים יותר של המשטר הפאשיסטי.

היי לא?

דיד נחום גולרנא

רסיביים והציונים הכלליים. איש השלום ואיש האקטיביזם לקו שניהם באותה מחלה עצמה.

האיש מכיס פאלוג'ה

לפעמים היה נדמה כי איש השנה, המכ"ר יצע את גורלו של האדם הישראלי, אינו כלל מנהיג מקומי, אלא איש מן החוף. מדינת ישראל דמתה לעתים לספינה המטולדת על גלי הסערה המרחבית. האיש שסמל סערה זו יותר מכל אדם אחר היה גמאל עבד-אל-נאסר.

המצרי הצעיר, שהשקפת-עולמו חושלה בכיס פאלוג'ה, תחת מהלומות צבא-ההגנה, גרם למאורע העיקרי במרחב בשנת תשי"ד: חתימת ההסכם לנינוי תעלת סואץ. הסכם זה שינה באופן מכריע לרעה, את עמדת ישראל בעולם: הוא הפקיר בסיס גבאי עצום לידי המצרים, הוא סלל את הדרך לניון מצריים ושאר מדינות ערב.

אולם נאסר, צניג הדור של לוחמי החזית, דיבר על סיבוב שני פחות מכל מנהיג ערבי אחר. מנהיגים רבים בישראל האמינו שישנה אפסרות למצוא עמו בסיס להסכם ישראלי-ערבי אמיתי.

לכאן או לכאן, בידי עבד-אל-נאסר האפסרות לשנות את מפת המרחב. יתכן כי בשנת תשי"ד כבר השפיע, לטובה או לרעה, על גורל האזרח הישראלי יותר מכל אדם אחר. יתכן והוא היה באמת איש השנה האמיתי של תשי"ד. אולם בכוף תשי"ד טרם היה דבר זה ברור.

בשכילים אפלים

האיש שעשה יותר למען המדינה מכל אדם אחר, ושהוזכר פחות מכל אדם אחר, היה צעיר לובש מדים, בעל אלפי טרצופים. היה זה החייל הקרבי האלמוני של תשי"ד. האיש עסק בסוג חדש של מלחמה, עקשנית ומסוכנת, מבלי לקצור את קציר התפארת של אחיו בימי תש"ח. האיש שלא חרר לחדשות העתונות, אלא בדרכי עקשיות, בעצם נוכחותו איפשר הוא את כל שאר פעולות המדינה משך השנה. ולא היה יוב בשנה בו היה בטוח כי לא ייקרא לקרבן העליון למחרת.

אולם בשנת תשי"ד לא באה קריאה זו. הייתה זאת הבשורה הטובה ביותר של השנה: החייל הקרבי העברי לא נקרא להיות לאיש השנה של תשי"ד.

החייל הקרבי העברי

משה שרת הוכיח כי במצב כזה הוא יכול לנהל את הממשלה. בשיקולי-הדעת, בניצוץ החלק, הוא אף עלה על בן-גוריון.

לו יכול היה שרת להעמיד את כשרונותיו לרשות תכנית פוליטית גדולה — לו באמת היה פותח פרק חדש בתולדות ישראל — יכול היה להיות לאיש השנה של תשי"ד. אולם שרת לא עשה זאת.

האמת הפשוטה הייתה כי בשנת תשי"ד לא הייתה לישראל הנהגה לאומית. לא הייתה לה ממשלה ההולכת לפני המתנה, המתעלה למתח מוסרי גבוה חדש, המתווה קווים, קוראת לקרבות ומלהיבה את המוני נים. במקומה פעלה הנהגה לאומית, לא טובה יותר ולא רעה יותר מכל הנהגה שקדמה לה.

כיושב-ראש של הנהגה הצליח משה שרת. ממשלתו הייתה מורכבת ברוב מכריע מאנשי שים חסרי כל קו פוליטי, או אפילו הת-ענינות פוליטית בולטת. מלבד שרת עצמו, לבון וגולדה מאירסון, הייתה זאת כמעט ממשלה בלתי-פוליטית. היא ניהלה את עסקי המדינה בנאמנות, כשם שמועצת

פנחס לבון

מנהלים מנהלת את עסקיה של חברת-ענק. היא לא הנהיגה את העם.

שלום ואקטיביזם - כרוז

למשך זמן מה היה נדמה כי איש אחד יציל מצב זה כדי לתפוס את ההגה הנוטש. פנחס לבון הצליח לגבש לעצמו עמדה עצמאית בממשלה, לתבוע לעצמו מקום של מועמד להנהגת האוטונומיה האקטיבי-ביסטית — כל אותו מתנה מפוזר ומגוון שסבר כי אפשר לתת קו ברור למדינה על-ידי נקיטת קו תוקפני, תוך התבססות על הכוח העצמי.

אולם מן הרגע הראשון נתקל לבון באבן גנף רצינית: אנשים רבים מדי לא האמינו שהוא המנהיג למחנה כנה. היו שתשבו אותו לאדם ציני, לטכסיסן מובהק שאינו מגיע לדרגתו של מדינאי; היו שזכרו את עברו כאיש-ההבלגה וכאנטי-אקטיביסט קר-צוני. אפילו בין ידידיו היו רבים שאמנם האמינו כי דרכו החדשה כנה, אלא שבשעת מבחן אמיתית יתגלה טבעו המתון של איש הפועל-הצעיר, שאינו מסוגל להעזיז ולסכן.

כשהתפוצצה שערוריית ביקור הרמטכ"ל בארצות-הברית היה נדמה כי דעה אחרונה זו נכונה. שר-הבטחון, הממונה על הרמטכ"ל, לא קרא לו להסתייג את ביקורו ולחזור מיד לישראל. הוא התמקד את הדו-דמנות הבלתי-חוזרת להוכיח כי מנהיג חדש ממונה על עניני הבטחון של ישראל. לבון לא היה איש השנה של תשי"ד.

לא שונה היה גורלו של האיש שתבע לעצמו את הנהגת המחנה היריב. נחזב גולדמן הופיע על במת המדינה, כשבדידו תכנית חדשה ונועזת, תכנית שהוכיחה כי יש בו ניצוץ של מדינאי אמיתי אשר מבטו חובק דורות ומבחין בין התוך ההי של בעית הקיום הלאומי לבין קליפתה החיצונית.

אולם גולדמן עצמו לא הוכיח עדיין את זכותו האישית לכתר המדינאי. הוא לא עשה את הדבר המובן מאליו: לבוא מיד לישראל ולהשתכן בה. במקום זה נהג כאיש-עסקים זהיר, חיכנן את בואו שלבים-שלים.

גם בפעולתו הפוליטית העדיף גולדמן את העסיה-הנובע של הטכסיסן על הסכין המנתח של המדינאי. פלישתו הגדולה לזירה הישראלית נתקלה בסבך של טכסיסים מפ-לגתיים. נקברה בשטח ההפקר בניו-המורג

מתפקידו כראש ממשלת ישראל ושר בט' חונה, הקים לו צירוף שבדי בשדה-בוקר הכבודה והחל רועה את הצאן. זאת הייתה יכולה להיות גיסטה גזוקה, כמו פטר הנזיר, שעורר את עמי אירופה למסע-הצלב הגדול, יכול היה להוציא את ההמונים משאננותם, להובילם מארץ זבת חלב ודבש אל המדבר, כשם שמשח בן-עמרם הובילם מן המדבר לארץ זבת חלב ודבש.

אולם משום מה לא הצליח המסע. ההמר נים לא התעוררו, מעשהו הגדול של בן-גוריון נראה ספק טכסיס פוליטי, ספק תעלול של איש הנוטה למעשים יוצאי-דופן.

כך השיג בן-גוריון את ההיפך ממה שביקש להשיג. הוא התרחק ממרכז הבמה הפוליטית, הוכיח שבהעדרו אין המצב שונה משהיה בנוכחותו. יורשים תללו מתקוטטים על הירושה, מתרגלים לאחריות החדשה. במקום לדמות לנפוליאון באי אלבה, החל בן-גוריון דומה יותר ויותר לנפוליאון באי סאנט-הלנה. והוא הרגיש שהגיע השעה לחזור לפאריס. והוא הכין את הפלישה. בן-גוריון נשאר עדיין האדם הפופולרי ביותר בישראל, והדמות החזקה ביותר באופק הפוליטי. אולם המסע הגדול אל המדבר נחל כשלון חרוץ. הוא לא היה איש-השנה של תשי"ד.

הנהלה במקום הנהגה

האיש שראג לכך יותר מכל אדם אחר היה משה שרת.

הרבה אנשים חשבו כי אחת ממטרותיו העיקריות של דוד בן-גוריון במסעו דרומה

בי. גיי.

הייתה להראות כי לא יתכן בלעדיו. משה שרת, האיש שנבחר לתפקידו בניגוד חותך לרצונו של בי. גיי, הוכיח שאפשר, גם אפשר.

משה שרת הוא, בדרכו שלו, תקיף וקיצוני לא פחות מאשר בן-גוריון. אמנם, במאי 1948 ביקש לרחות את הקמת המדינה, בניגוד לדעת בן-גוריון, אולם בהזדמנות אחרת בימי המערכה באבר-עגיליה, היה זה הוא שקיבל את דעתו של יגאל אלון לפרוץ מאל-עריש צפונה, בעוד שבן-גוריון הבטיח לאמריקאים לסגת ללא תנאי מאדמת סיני.

ההבדל הגדול בין שני האישים הוא שלבן-גוריון ישנה אינטואיציה הקופצת לפעמים אל הא-גודע והמאפשרת לו להחליט במהירות החלטות גורליות. זוהי תכונה יקרה בימי חירום, החסרה לחלוטין למשה שרת. היא השיגה הישגים גדולים כשנכפתה מלחמת-העצמאות על הישוב. אולם אין ערך לתכונה זו בהיעדר תכנית מדינית גדולה ורבת-מעוף, במלחמה או לשלום. במצב של "ציבות" מדומה של עמידה על המקום, אין הבדל גדול בין בן-גוריון ושרת. להפך, שרת המתון והשקט נראה במצב כזה נוח יותר.

למראית-עין, הייתה זאת שנה של יציבות לישראל. מרן ועד אילת זרעו הזורעים, חרשו החורשים, בנו הבונים. לחובבי סטאטיסטיקה, הייתה זאת שנה של מספרים מרהיבי-עין. כך וכך מיליון דונם נורעו, כך וכך מטרים מעוקבים של מים נשפכו על השדות הצמאים, כך וכך בתים חדשים הוקמו.

זאת הייתה התמונה מתחת לזכוכית המגן דלת: עוד דונם, עוד בית. אולם אי-אפשר היה להסתכל בישראל תחת הזכוכית המגן דלת בלבד. היה צורך להתרחק כמה צעדים מן התמונה, לראות את הנוף העולמי כולו, כדי לראות נכונה את מצבה של המדינה. ומרחוק, לא הייתה זו תמונה שכולה שמחה.

הניחולי-לנפשיים

כי ישראל הייתה במצב בו המילה "בי-בות" כמוה כקללה. כספורטאי במרוץ של אלופים, לא יכלה לעמוד במקום. לא זו היה לה לנוע קדימה, לא די היה לה גם לרוץ ריצה קלה. כדי לשמור על מקומה בשרות האלופים, היה עליה לדהור בכל כוחה, תוך אימוץ השרירי האחרון, תוך ניצול כל טיפה של אור בריאותיה. ישראל לא עשתה זאת.

היא דמתה למטפס על צוק תלול, שהגיע למחצית דרכו, החליט לנוח למשך הלילה. אולם בחומה החלקה של הצוק לא היה מקום לנוח. לבנות בית, אפילו להקים אוהל: זה המטפס היה תלוי על בלימה, כשי ידיו אוחזות באבן בולטת. לו התעייפה זרועו והרפתה מן הסלע, היה גופל למטה ומתנפץ בתחתית. רק התנועה המתמדת כלפי מעלה יכלה להבטיח את בטחונו. תנועה זו לא הייתה רק צורך הנצחון. היא הייתה צורך עצם קיומו.

במצבו של מטפס זה ביקשה ישראל להתנהג כבעל-בית שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה. מצב רוח של לא-איכפתים עליון השתלט עליה. אופייני היה כי עתונה הירי שוב ביותר הפך דובר קבע לתורו של "הניחולי-לנפשיים", מתנגד לכל רעיון של פיתוח העלול לגרום לאי-נוחיות, לכל עליה שאינה מתגלגלת על דולארים. אין ספק שהעתון בחר בנימה הפופולרית ביותר.

לו קם אדם והצליח, במטה-הקסמים, לשי בור מצב-רוחו זה, לחצוב להבות בסלע האדשות, היה הוא איש-השנה. לו קם איש והציב אידיאלים חדשים לפני הנוער, לעורר את הלב הצמא להתפרצות חדשה של הקרבה עצמית והתמסרות, הייתה השנה הופכת לשנה שלו.

הכשלון הגדול

לפחות איש אחד בישראל ידע זאת. בראיית השנה קם דוד בן-גוריון, התפטר

גמאל עבד-אל-נאסר

מי ומי על הבמה

פוזנר לא פירסם את הידיעות שלי על אושוויץ, כדי לא להזיק לפעולת קסטנר.

אליהו רובקין

עד ההגנה. חבר הנהלת הסוכנות היהודית. קסטנר (בשבועה): "קיבלתי מדובקין יפוי כוח בשם הסוכנות היהודית לחתום על הצהרה בשבועה לטובת בכר." דובקין (בשבועה): "לא היו הדברים מעולם." חברי קסטנר בטוחים שדובקין סחז לי הגיד את האמת, גולל את האחריות על קסטנר.

גדעון רפאל

עד ההגנה. לשעבר מראשי ש"י, כיום מנהל מחלקת א"ם והמרחב במשרד החוץ. ניסה להתחמק מלגלות פרטים על תוכני מסר יים שכתב בנוגע לכספים ששלמו לבכר עלידי יהודי הונגריה. הוכרו כעד עיון, ובחקירה שתיערב של תמיר אישר את טענת הסניגוריה שהכסף נשאר אצל בכר. סיפר ששמו של בכר הועבר מטעם הסוכנות לועדת פושעי-המלחמה.

דוד אריאן

עד ההגנה. סגן מנהל נציבות המגנון. חקר בענין כספי בכר. קבע שבכר קיבל מקסטנר 2 מיליון דולר, והחזיר רק 50 אלף (מזה חלק מזויף). לעומת זאת סבור קסטנר כי בכר העביר את הכספים לס.ס., שהוציא אותם, וכי החזיר את התכשיטים ושאר התפצים שלא הוצאו עלידי הס.ס.

בונדי גרוס

עד ההגנה. ליהו את ברנד מהונגריה ל- תורכיה, טען ששליחתו של ברנד הייתה בעיקר נסיון מצד הנאצים לבוא במגע עם בעלות הברית.

יואל פלגי

עד התביעה. צני חן. כעת ממנהל אל-על. הגיע כי ראש משלחת ה- צנתים להונגרי- יה. לאחר התיע- צות עם קסטנר החליט להתיצב בפני הגסטפו ו- אף הציע: "הייל היטלר!" אישר שכתב בספרו רוח גדולה באה שקרים רבים ס' בורים שאמר את האמת בספרו, שינה את הדברים במשפט תחת לחץ מפא"י: ה- יחידי מצנחני הונגריה שחזר חי.

משה גרוס

עדי-הגנה מרכזי. הסוכנות אישרה ש-40 אלף אנשים ניצלו הודות לו. האשים את קסטנר בשיתוף-פעולה עם נאצים מתוך אמביציה ותאוות-שלטון.

בן צור

עד תביעה. מנהל מחלקת מורח אירופה במשרד-החוץ. קראוס סיפר בבית-המשפט שבן-צור ניסה להשפיע עליו לא למסוי- עדות נגד קסטנר.

רוזנברג

תרי-שר הסעד. הסניגוריה טענה שאנשיו נכנסו ל- משא ומתן עם קסטנר כדי ל- טשטש ענין של מסחר בלתי-חרי- קי בקופסאות ב- שר בתנאי ש- גרינולד יפסיק לכתוב "מכתבים לחברי מזרחי (פנימי!)" קסט- נר: "היה מר- בר על שני הדברים, אך ללא קשר ביניהם."

הרכבת (בגבול סוריה) וברנד נעלם, ראיה פתאום את שילוח. הסביר תמיר: "כמובן! תמיד עסק שילוח בהסגרת אנשים לברי- טים!"

יואל ברנד

עד התביעה. אייכמן שלח אותו לארץ-יש- ראל עם הצע- תו: מיליון י- הודים תמורת מכוניות וסחרי- רה. בהיפגשו עם שרת על גבול תורכיה- סוריה דרש ל- חזור להונגריה, אך הבריטים אכי- רוהו לפני כן ו- שלחוהו למצרים. התביעה הזמינה אותו כעד בעל-כרחו רק לאחר שהסניגוריה דיי- שה אותו וטענה כי קיימת סכנה לחייו. עבר אחרי שיחרורו מידי האנגלים מ- מפא"י ללח"י.

אהוד אבריאל

לשעבר מנהל מ- שרד האוצר וציר- ישראל בפראג. למרות אזהרות- כי הבריטים י- אסרו את ברנד, הרגיע אבריאל את ברנד עד ל- רגע האחרון. ב- רגע שירד מה- רכבת הופיעו אנשי האינטלי- גנס הבריטי ו- אסרו את ברנד.

עד התביעה שתמיר לא הצליח לשבור אותו בחקירה.

צבי יחיאל

ממנהלי חברת שהם. ליהוה את שרת ב- פגישתו עם ברנד בגבול הסוריה. הסניגוריה טענה שהציע לברנד עבודה על אניה כדי ל- סלק אותו מהארץ.

חיים ברלם

יושבר-ראש המשרד הארצישראלי בקושטא האיש שהרגיע את ברנד ואמר שהוא יכול לנסוע בשקט. ברנד: "האמת לי, כי הוא היה מפמ"ניק."

חדי קולק

מנהל משרד- ראש הממשלה. נסע יחד עם א- ליהו גולומב ל- קאהיר כדי ל- שוחח שם עם ברנד, שהאנגלים הסירו ממנו את שומרי- המטרה זו. הפגישות התקיימו בבית- קפה בקאהיר, ש- לא בנוכחותו של איש. תוכן השרי- חות לא גודע ברבים עד היום.

זנחם בדר

עד התביעה. מראשי השומרי-הצעיר. העיר כי "יהודי תורכי ליהוה את ברנד ברכבת לגבול סוריה" נאלץ להודות שהיהודי ה- תורכי לא היה אלא אהוד אבריאל.

פרופסור בנימין אקצין

עד התביעה. דיקן של הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית. עבד בועדת פליטי המלחמה. נאלץ להודות שהמוסדות השתיקו את השואה. באמצעות עדותו התחיל תמיד לסכך את קסיכונות בפרשה.

חיים פוזנר

נציג הסוכנות בקושטא. העיד משה קראוס:

לאחת החידות הגדולות במשפט. טענת הסניגוריה: קסטנר הסגיר אותו לנאצים. טענת יואל פלגי: רק באופן טכני, קסטנר הסגיר אותו כי הוא הסכים להסגיר את עצמו לנאצים בלית ברירה. בתשובה לגילויי המשפט הכין משה שרת את טכס האזכרה לזכרו במעגן, בו קרה האסון.

הנכרים

אדולף אייכמן

האיש שביצע את ההשמדה באופן מעשי- אמר: "כשאמות, טוב יהיה לי במחשבה שהרגתי 6 מיליון יהודים!" נמלט ולא ידוע עם הוא מת או עדיין נמצא בחיים.

קורט בכר

קצין ס.ס. ממקורביו של הימלר. שטודרטי- פירר ס.ס. (אלוף). ניהל מו"מ עם קסטנר. אחרי המלחמה העיד קסטנר לטובתו במשפט נירנברג.

אדמירל הורת

עוצר הונגריה; יחסיו עם הגרמנים הורעו לקראת סוף המלחמה, אך הוא נכנע להם תחילה. אח"כ נתן פקודה להפסיק את ההשמדה, תחת לחץ של בעלות הברית.

לורד מוין

מיניסטר המדינה הבריטי במרחב. בפגישתו עם ברנד בקהיר, אמר: "מה אעשה למיליון יהודים? היכן אשים אותם?" שני חברי לח"י, אליהו חכים ואליהו בית-צורי, ענו לו ביריות אקדח, הפכו לגיבורים לא רק בין יהודים רבים אלא גם בין המצרים.

אנתוני אידן

שר-החוץ הבריטי או וכעת. האיש שכל הצד- דים הסכימו מה היה תפקידו: חבלה בכל נסיון הצלה.

פרנקלין דלאנו רוזבלט

נשיא ארצות-הברית בימי השואה. שותף בהשתקת השואה עד 1944. תחת לחץ דעת קהל באמריקה דרש מהורתי להפסיק את הגירושים ואיים בתגמול.

האישים הציוניים

משה שרת

אז מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות. הסניגוריה: מתוך שיתוף פעולה עם הברי- טים הסגיר להם את יואל ברנד בגבול סוריה- ישראל, וכך סייע להשתיק את אפשרויות ההצלה והיה מראשי משתיקי השואה בארץ- ישראל ובעולם. התביעה: לא הוא הסגיר, אלא הבריטים רימוהו. שרת נמנע להופיע כעד למרות דרישות הסניגוריה. במקום זה הגיש אהוד אבריאל דו"ח בכתב שלו. כי שהשופט סירב לקבל תעודה זו כעדות, פורסם הדו"ח במערב. לאחר שהשופט קבע שזה היה בזיון בית-הדין, התכונן שרת לשאת נאום בעצרת הזכרון במעגן. האסון הקדים אותו בכמה דקות. שרת חיכה שבוע ימים, נשא אחר-כך את הנאום ברדיו.

יוסף שפרינצק

מראשי מפא"י, יו"ר הכנסת, מועמד ל- נשיאות. לאחר שבית-הדין של מפא"י ב- גינבה קבע שענין קסטנר צריך בירור מי- מושך ויטווי — קיבל המלצה על קסטנר מדידי, לא קיים את הבירור והכריז ש- קסטנר בסדר.

דוב יוסף

גרינולד כתב לו לפני שנה בדרשו לבדוק פרשת קסטנר. מסר את המכתב לחיים כהן וכך נתן דחיפה מכרעת להגשת ה- משפט.

יצחק גרינבוים

פרש מן הפעילות הפוליטית. סגן יו"ר ועדת-ההצלה. כותב בספרו "בימי השואה": "איך לתת את כספי קרן-היטוד להצלה."

ראובן שילוח

היום ציר ישראל בארצות-הברית. אז ראש השירות החשאי של הסוכנות והמקשר שלה עם הבריטים אמר אבריאל: "כשרדתי מן

השופט

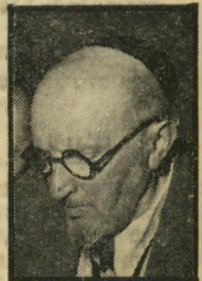
בנימין הרז

כבן 45, יליד גרמניה. נשיא בית משפט מחוזי, ירושלים; משפטן ותיק, שופט מנוסה; שולט בחומר ובאולם. שפט במשפט מה- תרת בצריפין. מועמד מתמיד לבית המשפט העליון (ראה אנשי-השנה).

הנאשם

גלכיאל גרינולד

73, מותיקי מר- רחי בהונגריה; במכתבים לחב- רי מזרחי (פני- מי!) "השמין — או, לפי דב- ריו, גילה — פעולותיהם של אישים חשובים במדינה. במשפט זה גילה אומץ- לב וסירב לחזור בו מדבריו אשר כתב נגד ה- ישראלי רודולף קסטנר כמעט נשכח במשפט.

התביעה

חיים כהן

יליד גרמניה. ה- יועץ המשפטי של ממשלת יש- ראל. יוזם המש- פט ומגישו. ידוע גם כיוזם חוק העבירות נגד ה- מדינה וחוק מ- ניעת הטירוף, משפט המחתרת, פרשת לורנץ, פרשת רוזנברג ועוד. הסתכסך עם משה שרת, שהשיל עליו את האחריות למשגה הפוליטי של הגשת משפט זה.

אמנון תל

יליד רומניה. שולט על לשוננו; עבד על המשפט חצי שנה לפני שהוגש; ניהל את התביעה בפיקוחו של כהן מהתחלה עד לאמצע; ממשיך להכין חומר ולשבת יחד עם כהן.

הנפטרים

חיים ווייצמן

נשיא הראשון של מדינת ישראל. כשיואל ברנד כתב לו וביקש להיפגש באופן דחוף על הצעות אייכמן להחלפת מיליון יהודים תמורת מכוניות וסחורה, וציין שבינתיים נהרגים 12 אלף יהודים ליום, לא ענה וייצמן כלל משך שבועות מספר, ואח"כ ביקש להתקשר עם מזכירתו בעוד שבועיים ואז היא תקבע לו פגישה. צילום ממכתב זה הוגש לבית-המשפט. כמו כן הוגש קטע של ספרו של וייצמן: "מיליוני יהודים יושמדו, אך העיקר שלבריטיה תצמח ברכה."

סלי מאיר

נציג הגיונט בשוויץ, אשר ניהל את המו"מ עם קצין הס.ס. קורט בכר וקסטנר; אמר לבכר: "גירוש יהודי הונגריה לא כל כך גורא. אבל הגיע הזמן שתפסיקו בהרעלהם בגאווים!"

חנה סנש

23. הנערה שהפכה לאגדה בישראל והונגריה. מתה מות גבורה. בעוד שהסניגור טען שקסטנר זניחה ושהיתה אפשרות להצילה, השיב קסטנר: "היא היתה יותר מני גיבורה כדי להציל אותה." סירבה בבית-המשפט ההונגרי לטעון שבאה מטעמים אנושיים כדי להציל חיי יהודים, הכריזה במקום זה שבאה להילחם בנאצים הוצאה להורג.

פרץ גולדשטיין

צנחן ארצישראלי שפרשת מאסרו נעשתה

האיש שקרע את המסך

ידע כי כעבור שנה יורד הדגל הבריטי
בנמל חיפה; וכי הוא עצמו ייהרג עוד
לפני כן על ידי חבריו לנשק של שמואל
תמיר.

הם חזרו ארצה בדרך הים. ביולי 1948
הכריזו השלטונות הבריטיים בקניה כי
האסירים משוחררים וכי הם יוחזרו לפלש-
תינה — סליחה, לישראל. באותה תקופה
הצליח תמיר לקבל רשיון מיוחד ממושל-
רות קיבלה את הדיפלומה שלו מבית-הכפר
הבריטי הגבוה למשפט ימים מספר לפני
שבו ארצה.

בטבורק ארעה תקריט אחרונה עם
הבריטים: הקצין הממונה על ההחזרה
החליט פתאום לחזור לקניה, במקום להסיע
את האנשים לחיפה. נשתררה מתיחות ונפוצו
שמועות כי הבריטים זוממים לבצע את
האניה על מטענה האנושי.

תמיר בא אל הקצין ואמר: "אתה אחראי
אישית לשלוםם של הבהורים. אם יקרה
לנו משהו בדרך, תשיג אותך ידידינו
בכל מקום בו תסתתר."

הקצין השיב בחיך: "ואם המסע יעבור
בשלום, ותגיע לארצך בריא, תשלח לי
מברק, הלא כן?"

תמיר שלח את המברק מיד לאחר שובו
לישראל.

בשביל שמואל תמיר לא
היה משפט קסטנר עיסוק
מקצועי גרידא. הוא זנח את
כל שאר משפטי, שקע עד
צחארו במשפט יחיד זה. הוא
לא רצה רק לנצח בפסק-דין.
הוא רצה לנקום את הנקמה
הגדולה, ראה במשפט חלק
מן המערכה להפיכת ה-
משטר.

בסוף השנה היה נדמה ש-
הצליח. שום איש יחיד לא
היכה במנהיגי המדינה מכה
כה מוחצת כשמואל תמיר.

שימש בתפקיד זה שלוש שנים.

אחר בא מאסרו השני: לאחר שפוצץ
מחנה-שנלר על-ידי האצ"ל, נמסר מקיס
המפגש של מפקדי האירגון, שנמצא מול
המחנה, לבריטים על ידי הש"י של ההגנה.
תמיר נכנס ישר למלכודת. דפיקה בדלת.
תשובה: "יבוא!" אקדח בין הצלעות.
הבריטים היו מלאים זעם בהיודע להם כי
המפקד שפל לידם היה אותו צעיר תמים
למראה, ששחרר עליהם שלוש שנים לפני
כן.

לתמיר לא היו אשליות: הוא ידע כי
הבריטים לא ינהגו בו הפעם ביד רכה.
הוא לא טעה: הם העבירו אותו מחברון
ללאטרון, רמלה, טבריה, ראמאללה. חקירות
ממושכות. אור חשמל בפנים. חוסר-שינה.
כל מאמצי בני-משפחתו ואשתו, רות, לגלות
את מקום-הימצאו עלו בתוהו: הבריטים
סרבו לגלות אם הוא חי מת או גורש.

הקצין לא ידע

הוא גורש. ב-14 למאי 1947 הוקף מחנה
לאטרון על ידי טאנקים, והרשימה האו"ם
רונה של הגולים לקניה הושמעה ברמקול.
שמו של תמיר היה ברשימה.

ההכנות היו קצרות. הגולים הועברו
למטוסים; שחיכו להם בשדה-התעופה של
עקיר. תמיר ביקש מן הקצין הממונה
על הגירוש לשלוח את חפציו ומסמכיו
אל בני-משפחתו. הקצין חייך: "לא תהיה
זקוק להם משך שנים רבות." הוא לא

פרצו מדי פעם בפעם בין לובשי החולצות
הכחולות ולובשי החולצות החומות. באחד
הימים ראתה אמו של שמואל, בת-שבע
כצנלסון*, את בנה נלחה להפגנה בית-רית
ליד בנין הוועד הלאומי. אבנים התעופפו
והוללות נפצו. בת-שבע מיהרה החוצה,
עקרה מידו של שמואל אבן, אשר עמד
להשליך לתוך הבנין, בו ישב דודו, אברהם
כצנלסון**. המפגין בן העשר הוחזר הביתה
בכות.

השנה שב שמואל תמיר והרים את האבן,
כדי לזרוק אותה לאותו חלון. הפעם לא
יבוא איש לעקור אותה מידי. אותם האנשים
שישבו לפני עשרים שנה בבנין הוועד
הלאומי, ישבו עדיין במקומות-מפתח בכ"מ
שלה. הם ישבו גם בראש הסוכנות לפני
עשר שנים, כאשר התחללו מאורעות פרשת
קסטנר.

לפני עשר שנים הדביקו תמיר וקבוצת
אנשי אצ"ל כרוזים על הקירות: "עתה
כאשר אין כמעט מה להציל, הצילו לפחות
את יהודי הונגריה!"

כאשר שמע תמיר על בואו של מנחם
בגין לארץ, בא לשוחח אתו. בעמרו פנים
אל פנים עם בגין אמר תמיר כי רק הוא
האיש המסוגל לקחת לידי את הנהגת המרד
נגד הבריטים. בגין חייך: תמיר לא ידע
כי הוא כבר נתמנה כמפקד-האירגון. מאז
היה תמיר ידיו הטוב של בגין — עד
יום הפירוד.

הקרע סבנין

הפירוד בא כעבור שנים, לאחר שהוקמה
מדינת ישראל. אותה שעה כבר היה תמיר
עורך-דין מוסמך וחבר חשוב בתנועת ה-
חרות הוא נלחה אל בגין במסעו לארצות
הברית, עבר אתו ועם מפקדים גבוהים
של האצ"ל על פני המונינים המריעים ברחו-
בות ניו-יורק.

המחלוקת פרצה על רקע התנגדותו הקי-
צונית של תמיר לקו של מנחם בגין:
שעה שמנהיגי תנועת-החרות שם את הדגש
על מדיניות-חוק, טען תמיר כי השינויים
במדיניות-החוק הם רק תוצאה של חילופי
המפלגה השלטת. הוא דרש, בראש ורא-
שונה לפתוח בהתקפה על מפא"י, הכריז
באחד מנאומיו: "עלינו להיפטר ממפא"י
— רק אחר-כך תשותר ירושלים."

בגין דבק בקו שלו, ותמיר עזב את
התנועה. מאז התרחקו השנים זה מזה מר-
חק רב ביותר.

אקרח בין הצלעות

עוד בהיותו בשורות אצ"ל נודע תמיר
בקרבתו הרעיונית אל
אנשי לח"י: הוא הת-
נגד להתנדבות לצבא
הבריטי, ודרש בכל
חוקף לתמוך בעמדת
לח"י בענין רצה לו-
רד מוין.

במהרה עלה הלוי-
חם הצעיר והנמרץ
לאחת העמדות הגבו-
רות ביותר ביחידות
אצ"ל בירושלים: ה-
מפקד בפועל של אי-
זור ירושלים. כאשר
הסגיר יעקוב חילביץ
לבריטים חמישים ממפקדי אצ"ל, היה תמיר
אחד מהם.

אולם הבריטים לא האמינו כי הצעיר,
שנולד בחווילה ברחביה, עלול להיות טרו-
ריסט מסוכן. הם הכירו את בני-היער
של רחביה. רובם היו שייכים להגנה. תמיר
שוחרר, חזר למחתרת. נתמנה כמפקד-המר-
דיעין של האירגון באזור ירושלים. הוא

עורך-הדין שמואל תמיר סגר את הדלת
מאחורי הקלח שלו, זקן נמוך-קומה, בעל
זקנקן חד וכובע ישן-אפור. הוא חזר לשולחן
עבודתו, ישב, קם שנית. הפסיע הלך
ושבו על פני משרדו הנרחב. הוא היה
נלהב.

המשפט אשר קיבל זה עתה היה המשפט
לו היכה זמן רב. לא היה זה רק לימוד
סניגוריה על הוקו, שנאשם בהוצאת-ידיבה
על פקיד ממשלתי גבוה. היה כאן הרבה
יותר — ההודמנות הגדולה של תמיר להלום
באויבו הישן: החוג השליט במדינה. הוא
לא ידע כי משפט קסטנר-גריןזולד עתיד
לכתוב מחדש פרק שלם בהיסטוריה היהודית
של השנים האחרונות — את הפרק הקי-
הון בהשמדת יהדות-אירופה, ובתפקיד אשר
מילאה בה ההנהגה הרשמית של התנועה
הציונית.

הוא ידע כי יהיה זה מאבק מר נגד
אויב חזק, אשר יחשוב היטב בגלותו את
קלפיו. אולם המשחק היה כדאי: הוא
האמין כי היה כאן עניין של צדק —
והוא האמין בגילוי הצדק.

כי שקם הוא רפשי.

יריביו האשמוהו כי הוא מנצל את במתי-
המשפט לצרכים פוליטיים. הוא לא הת-
גונן. להיפך, טען, כי מאז ומעולם היה בית
המשפט מכשיר לגילוי האמת לא רק ב-
כסוף מצומצם — אלא אף במלחמת-
הרעיונות ובמאבק על זכויות האדם והאומה.

ואכן במשפט זה יצא למערכה על גילוי
אחת הפרשיות הדרמטיות והטראגיות ב-
יותר בקורות האומה — פרשת השמדת
יהדות אירופה. היה זה מאבק בין כוחות
בלתי-שווים. תמיר, הנעזר על-ידי שלשה עור-
רים בלבד, כשממולו המנגנון המשפטי ה-
גדול של המדינה וכל מנגנון המחקר שלה.
אולם דווקא ההתמודדות של המעטים נגד
הרבים לבתה את האש בקרב הפרקליט ה-
צעיר.

עוד מילדותו, כבן ירושלים, ראה מאב-
קים מרים של מיעוט נגד רבים.

יכול היה להזכר כיצד הביט בהערצה על
אנשי-ההגנה בשנת 1929, כאשר הובאו
פצועי חברון והרוגיה לבית-החולים הדחה
בירושלים, מקום שם ניהל אביו, ראובן
כצנלסון, את פעולות-העזרה.

הוא אהב להאזין לסיפורי אביו על גוו-
נהגי הפרדות ומפקדו הגידם*, על הסתע-
רויות שערך הגדוד העברי, שעה שיתחזות
אחרות, כמו גדוד נהגי הפרדות ההודי, שהיה
אחראי יחד אתו לאספקת תחמושת ואספקה
לגדודי האוסטרלים, נצמדו לקרקע תחת אש
האויב.

אולם החביב עליו ביתר היה דודו, יוסף
כצנלסון אשר הביא אלפי מעפילים לארץ
יחד עם אבא אחימאיר, אורי צבי גרינברג
ויהושע ייבין. הוא אהב להאזין לסיפוריו
על זיבטינסקי ועל ספינות העולים העתי-
דות לפרוך לארץ-ישראל גל אחר גל —
ולו גם תחת אש מכונות-היריה של הברי-
טים. הוא היה גיבורו היחיד של שמואל.
אין איפוא כל פלא בכך כי כאשר אמר
אחד ממורי הגימנסיה העברית הירושלמית
כי 'זיבטינסקי מטורף, קמו תמיר ושניים
מחבריו ועזבו את הכיתה. הם לא חזרו
ללימודים עד אשר התנצל אותן מורה
בפומבי, מבין כתביו של זיבטינסקי אהב
תמיר יותר מכל שורה אחרת: "כי שקט
הוא רפשי."

האבן שלא הוטלה

אחת מנקודות הציון בדרך חייו של
תמיר היתה פרשת ארלוזורוב. הלימודים
והחברים נשכחו. כל מעייניו של שמואל
היו נתונים למשפט — ולעניי מאבק
האחים שנתעבו מעל לישוב העברי. באותם
הימים נקשר הקשר הרחוני שלו לתנועת
בית-ר.

היו אלה ימים סוערים. תיגרות-דמים

* אביו של תמיר, ראובן כצנלסון, היה
שלישו של טרומפלדור בגאליפולי. תמיד
שינה את שמו בימי שירותו באצ"ל.

* בת-שבע כצנלסון הינה חברת הכנסת
(צ"כ).

** כיום ציר ישראל בשוודיה.

מיד או שתדלנות

(המשך מעמוד 6)

רבות בחזית הרוסית. חיילים הונגריים כמו עס ולא לחמו כלל. התוצאה: אנטונוסקו הפורנאצי יכול היה לעמוד מול הלחץ של משמירייהודים, להגן על יהודיו. הור"ת, הלא-נאצי שמעמו התערער, לא היה מסוגל לכך.

אמנם, הורתי הבין כי מתן הקלות ליהו-

לולא חיכתה היהדות בסבלנות לטבח ה"מחוקב, מאמינה על אף הכל כי לה, ו"דוקה לה, לא יקרה כלום, יתכן והיו נפ"תחוח דרכים רבות להצלה. אולם בשנים הגורליות ביותר, כשעוד לא הגיעו המ"ם לנפש ממש, לא נעשה דבר.

שום אשמה לכך לא יכונה ליסוף על איש אחד. יהדות הונגריה, עדה דתית מת"בוללת ללא אידיאל לאומי מסגרת לאו"דה מכבי.

סמען מ'יור

ואז, למתע, כמבול שחור שגאה מאחורי הסכר וגבר עליו במהלומה אחת, הגיעה ה"השמדה ליהודי הונגריה.

השנה היתה 1944. הצבא הגרמני ניגף ברוסיה. הצבא הסובייטי עלה על הונגריה. לא היה עוד ספק בלב בעליהדעת באירו"מה הכבושה כי מלחמתו של היטלר אבר"דה.

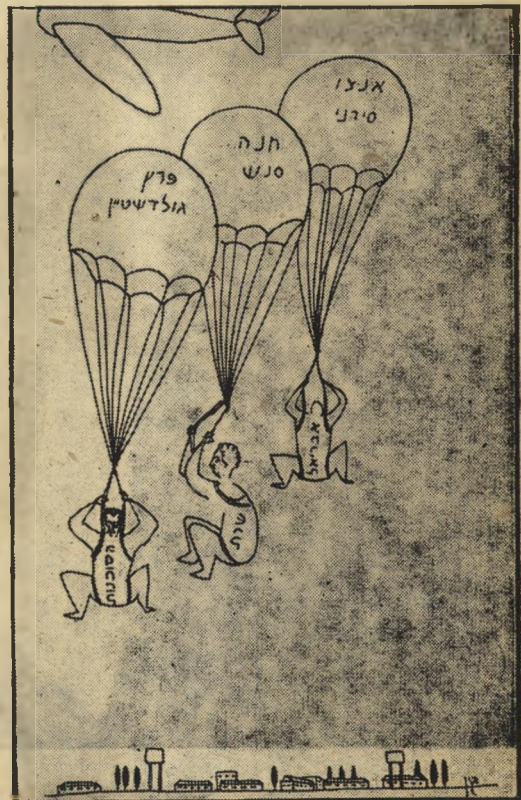
לד הגה הספינה ההונגרית עמד האדמי"ראל הוקן. הוא חשש, בצדק, כי ספינתו תרד למצולות אם תשאר קשורה לאנית"המלחמה הגרמנית.

בשרות הריגול הגרמני הצטברו העדויות כי הורתי פתח בחשאי במוזימה לעשות שלום עם בנות הברית. עתונו הרשמי"למחצה אפי"לו העז לפרסם בגלוי, במאמר ראשי, את השאלה: "למי אנחנו יכולים להיכנע? ה"אם לאיורניום של בנותהברית הטסים ב"שמי ארצנו?"

הגרמנים הבינו כי עליהם לחסל את הור"ת, לכבוש את הונגריה כיבוש של ממש. הורתי הבין שכדי לדחוק את הקץ ולהציל את הספינה מן הגלים הטורפניים, עליו ל"רוק הימה את כל המיטען המיותר. היה לו רק מיטען מיותר אחד: היהודים. הוא החליט לזרוק את היהודים כקרבתן למסל"צת.

מעבר לגבול הרומני שלט המרשל אנטו"נסקו, חייל מקצועי שהיטלר כיבד אותו כאיש"צבא. חיילים רומניים לחמו בגזרות

אות קין

דיים עלול לסלול לו דרך נוחה יותר ללב בנותהברית. הוא ניסה להקל על מצב ה"יהודים במחנותהעבודה, לעזור למליטים מ"פולין ומסלובקיה, אפילו נתן רשיון להוציא עתון ציוני. אולם די הנאצים ירדה עליו.

ב"19 במרס, 1944, רעמו הטאנקים הגר"מניים ברחובות בודפשט. הנאצים כבשו את המדינה. הרכיבו ממשלת"בובות נאמנה להם. דוקה נצחון הרוסים והתקרבות הפלישה של איינהאור בנורמנדיה קירבו את הקץ ליהו"דים. כי יחד עם הטאנקים באו המומחים למה שנקרא, במי הנאצים: "מתרון סופי של בעית היהודים."

אפלה חשוכה ירדה על הארץ. באפלה זו עלה רודולף קסטנר למרומי מסיגתו המסחררת של הר, אדם בודד ברוח ה"שואגת והטורפת, במ"קום שוב אין בו גבול ברור בין מעשה"קרוש"ר מעשה"בגידה, בין טוב קיצוני ורע קיצוני. בעו"לם הסיוט של משרפות ומרתפי"עניינים, תליינים מחייכים ויריחים מתנ"רים מתו חוקי המוסר ה"מקובל. קסטנר קבע ל"עצמו חוקים חדשים.

מכונתההשמדה השג"רתית, ביתההחרושת ה"עיוור לרצח, החל טועל במלוא הקיטור. הדיווחות המפורטים של ועדת"ה הצלה, קריאות הס. או. ס. לשליטי העולם ול"מנהיגי הישוב, לא פור"סמו. היה ברור שאם לא תבוא ישועה בצורה זו או אחרת, בטוחה הש"מרחם הגופנית של מאות האלפים.

ברגע זה היה תלוי הרבה מאד באופיו של האיש שתימן את הגבת היהודים. בורשה קם דור של חניכי תנועת"ה נוער הציונית והכין את המרד המסורס. שום

צעד דומה לא תוכנן בהונגריה. שום מרד לא הוכן. שום קריאה לא עברה בין ה"יהודים, כמו בצבא ניגף: "יציל את עצמו כל המסוגל לכך!" היהודים לא ברחו ל"הרים. הם לא עברו את הגבול אל צבאו של טיטו. מלבד מעטים, לא עברו גם את הגבול הרומני הקרוב, שהבטיח בטחון יח"סי.

יהודי הונגריה לא נבדלו בזאת בהרבה מכל שאר מליוני היהודים בחצי תריסר אר"צות שהלכו אף הם אל מותם בדומיה, בהכנעה, קעדר צאן המובל לטבח. אולם בהונגריה היתה זאת תופעה עוד יותר חו"תכת, עוד יותר מנועזת. סיבה אחת היתה נעוצה, בלי ספק, בהעדר חינוך ציוני, ב"העדר תנועת"נוער ציונית וחלוצית. סיבה שניה היתה נעוצה באופיו של רודולף קס"טנר.

כי קסטנר, השתדלן בחסד, גילה מיד ב"אינסטינקט בלתי"טועה, את הבקע בחומת המשמידים, את המקום בו אפשר היה להפ"עיל את מנוף"השתדלנות. הוא לא חשב על התנגדות, כי הוא לא היה איש של

נאצי. כאיש"כלכלה היה קורט בכר מעונין כי העסק יצליח, וכי אלפי מכונות"משא יעשירו את מחסני הס.ס. המדולדלים. יתכן שהוא היה מעונין גם לטהר את שמו ה"אישי לקראת התבוסה שהתקרבה ובאה. הוא תמך בקסטנר.

אולם בבודפשט ישב גם אלוף"ההשמדה השטני, אייכמן. בשבילו היתה ההשמדה מעין קאריירה. כפקיד אוסטרי קטן הצטרף ב"שעתו למנגנון הנאצי, נטל לידיו את תפ"קידו של מומחה לעניינים יהודיים במפקדת הגסטאפו במינכן. בתפקיד זה עלה לגדולה, הודות לקיצוניותו האל"אנושית משך את תשומת"ליבו של הפיהרר. לא היה לו מה להרוויח מגיססה של רצון טוב, כי שום מעשה לא היה עוד מסוגל להסיר משמו את צל מליוני הטבוחים, אולם אייכמן רצה כי ההשמדה תתנהל בסדר, בשקט, ללא ת"רגשות יתירה, ללא תקריות בלתי רצויות כמו ארד הגישו. הוא היה מוכן, לצורך זה, להשאיר פתוח פתח של תקוה ליהודים. לכן לא התנגד גם הוא לועדת"קסטנר.

כשבאה החלטתו של הימלר לשגר שליח

אחנה"ההשמדה בברגן"בלזן ביום השחרור

יהודי לסיכנות היהודית כדי להציע לה את העסק אייכמן לחיים"תמורת"מכונות. לא יכול היה אייכמן לערער על כך. אולם הוא ש"בחר" באיש שנשלח. לא היה זה קסטנר, חזק"האופי. אייכמן בחר באיש פחות ידוע, שקט, חלש, בשם יואל בראנד.

12 אלף ליום

שליחותו של בראנד היתה התגלית ה"אמיתית של משפט קסטנר. היא תיזכר זמן רב אחרי שכל שאר הפרטים יחזרו לעולם השיכחה.

בראנד עבר את הגבול לתורכיה הניטר"אלית, כשבידו ההצעה של הימלר וההוראה המפורשת שלא לעזוב את אדמת תורכיה. היה עליו לחזור תוך שבועיים, תהיה ההח"לטה כאשר תהיה. כערוכה נוספת המשך אייכמן בהשמדה: שתיים"עשרה אלף יהודים לכל יום של שליחות.

נבון, מבולבל, מצא בראנד את עצמו פתאום בארץ חופשית. הוא פגש בנציג ה"סוכנות, אדם חופשי מארץ"ישראל. הלה מסר לו כי משה שרתוק אינו יכול לבוא ל"תורכיה, מזמין אותו לסוריה.

בדרך לגבול גלוה אליו הכוכב הצעיר ה"עולה של הסוכנות, אהוד אבריאלי. ליד ה"גבול נעלם אבריאלי. במקומו הופיעו קצי"נים בריטיים ואסרו אותו.

היתה זאת סוף שליחותו של יואל בראנד. היה זה גם סוף יהדות הונגריה.

הוא הובא למשה שרתוק שהמתין לו ב"בית בחלב. ידע על כן על העומד להת"רחש. אחרי שמסר לו את הצעת הגרמנים, הובא לקאהיר, בירת הפיקוד הבריטי. שם הוחזק במאסר, עד ששוחרר כעבור כמה חודשים. הוא עוד ניסה להועיק, ללא הצ"לחה, את חיים וייצמן. וייצמן היה עסוק. הם היו כולם, כולם, עסוקים.

לא מרד, לא מרי

יואל בראנד הנבון, ורודולף קסטנר ה"עצבני, לא יכלו לדעת מה פשר המתרחש. אך ההיסטוריון לא ימצא בכך כל קושי. ששה מליונים יהודים הושמדו לאטם, משך שנים ארוכות, אין כל ספק שאשט"ר היה להציל חלק ניכר מהם. הורתי עצמו עשה בשעתו נסיון נואש להציל מאות אלפים ב" (המשך בעמוד 17)

התנגדות, אדם הנוטה מטבעו לקרב, למרד. הוא היה שתדלן, וחיש מהר נתברר שהיה שתדלן גאוני.

היתה זאת העובדה האחת, המזדקרת מ"תוך הסרגזיה כאנדרטה בבית"קברות: ב"יום המשבר, עת שלט התליין, פנתה ה"נשמה היהודית באופן אוטומטי אל השת"דלנות, אל הנסיון לשנות את דעתו של הרוצח במקום לחזום בו.

פושע נוטף דם

הרוצח לא היה עוד בטוח בעצמו. גם הוא החל מבין כי המלחמה אבודה. הוא החל דואג לעצמו, לגורלו. דאגה זו העבירה את קולו של היהודי הקטן לאונו, כרמקול אדיר.

היינריך הימלר, התליין של אירופה, היה איש קטן מאד, חצי מטורף, חצי אידיאליסט, חסר כוח"החלטה, חסר עצמאות נפשית. הוא האמין כי על גרמניה לזכות שלום עם מדינות המערב, להמשיך יחד איתן במלחמה נגד ברית"המועצות. היה נדמה לו כי קרתה אייבנה איומה, כי שליטי לונדון חשינגטון פשוט לא הבינו כי אדולף היטלר הציל אותם מזרועות הבולשביקים. הוא האמין כי הוא, היינריך הימלר, פושע"המלחמה ה"נוטף"דם, יוכל להסביר להם זאת אם אך יגיע אליהם. הוא חיפש תירוץ למגע, כלי שיעביר את הרמו למערב. ואז נתקל מבטו של הימלר בועדת"ההצלה של קסטנר.

אולם היה מכשול אחד: אדולף היטלר, במיפקדתו הרחוקה, האליל המטורף שניתק את עצמו מכל מציאות ועוד חלם על נצ"חנות, על צבאות שחוסלו מזמן, על נשק סודי שלא הומצא. היטלר אסר לנהל כל משאומתן עם האויב, איים במות מידי על כל מי שיעז לחלום על שלום. הימלר, בעל נשמה של עבד, פחד מהיטלר.

בכר מול אייכמן

פתאום עלה וביצבץ הרעיון הגאוני: ל"הציע למעצמות המערב לקנות את חיי ה"יהודים תמורת מכונות"משא וציוד דומה. בעזרת רעיון זה אפשר היה להוסיף לפני היטלר, לומר לו כי מוטב למכור דם יהודי חסר"ערך כדי להציל דם גרמני יקר בחזית המלחמה.

בבודפשט ישב קצין של הס.ס. שהיה ממו"נה על העניינים הכלכליים של חיל"המחץ ה"י

מדיניות: א'א'א א'א'א

במדינה דמוקרטית נופלות הכרעות גורליות בעיקר באמצעות מאבקן של מפלגות. הרכב המפלגות ואופיין הם, על כן, בעלי חשיבות עליונה לקיום שיטת המשטר הנקרא דמוקרטי.

בשנת תשי"ד לא היו כמעט שינויים במפת המפלגות של המדינה. היה מאבק בין בן-גוריון ושרת, בין שרת ולבון. משה סנה זו עוד קצת שמאלה, הפרוג' רסיבים שמרו על מקומם.

ההתפתחות החשובה היחידה היתה הפי' לוג במפ"ם שהביא להקמת מפלגת חדשה.

ישנה, אהודת העבודה. היה זה צעד שישפיע בעתיד באופן ניכר מאד על המבנה הפוליטי, מכיון שהוא משחרר את שתי המפלגות לפעולה עצמאית, במקום שיכבלו זו את זו, כמו עד כה, במסגרת המשותפת של מפ"ם.

בפילוג זה היה ליגאל אלון חלק מכריע, אף שלא הוא לבדו החליט את ההחלטה הגורלית. הוא העלה את המצביא הצעיר מגינוסר על הבמה הפוליטית, כאחד הדוברים הראשיים ומעצבי דמותה של המפלגה החדשה. בעיות של סיבוב שני או מאמץ-שלום, של קואליציה שמאלית או ימנית, של מקום הקיבוצים במערכות המדינה, של אפי' הצבא ומגמתו — כל אלה לבשו במידה מסוימת צורה חדשה עקב הפילוג. לטובה או לרעה, יגאל אלון עזר לשנות את הנוף המדיני הפנימי של הארץ.

צעיר: נתן א'א'א

מעטים הצעירים שבלטו בתשי"ד. כמו בשנים הקודמות, כן גם השנה, דמה הי' נוער למישור גדול. הפסגות היו רחוקות ומעטות.

היו צעירים אלמוניים שעשו מעשים מפור' ארים, בימים הארוכים ובלילות האפלים שעל הגבול. הצעיר שהיה מוכן להחר על הכל כדי להציל חבר פצוע אשר נפל בידי האויב, יכול היה להיות צעיר השנה, אך העם לא שמע עליו. כמו מעשיהם של רבים אחרים, נשאר כמום בחיק הלא-גודע.

גם החלוצים האלמוניים שחיו על הספר, שהוסיפו חוליות נוספות לשרשרת הבנין והבטחון, לא היו אופייניים לשנת תשי"ד. הם, ולא בני המושבים ששמעו את קריאתו של דוד בן-גוריון ומשה דיין והצי' טרפו למושבי-עולים, הטביעו בשנת תשי"ד את חומתם על הכלל.

האיש הצעיר של השנה יכול היה להיות א'א'א זכרונ'י, הפאציפיסט ששכת רעב עד כדי סיכון חייו, בסרבו לשאת נשק בכל תנאי שהוא. זכרונ'י הוכיח אומץ-לב נדיר במלחמה על דעותיו, שהיו פסולות לחלוטין בעיני הרוב. הוא לא היה הצעיר האופייני.

בסוף השנה עלה לגדולה טראגית צעיר אחר, א'א'א ר'אן מעין-גנים. לא היה איש במדינה שלא דן אותו, לשבט או לחסד. אולם היתה זאת גדולה תר'פעמית, כמעט בעל כורחה, ילידת הנסיבות. היא לא הי' תה' אופיינית, אף שאורי גלין היה טיפוס ישראלי מובהק.

האיש הצעיר האמיתי של השנה היה מרוקאי שבא לבדו לישראל, והכניס לרגע קט זיק של קדושה לבנו של כל ישראלי. נתן א'א'א, טוראי בחיל-הרגלים, היה דומה לכל צעיר מרוקאי אחר. ככל צעיר מרוקאי אחר היה נושא לבו בעיני אזרחים נאורים רבים, שגאותם על תרבות אי' רופה, אולם ברגע מכריע אחד, במבחן העליון של ילוד-אשה, התרומם הטוראי נתן אלבו לרמה המסחררת של גדולה אג' שית אמיתית. בהרגישו שפחיל של רימון יד נדלק, נטל אותו לידי, רץ החוצה ו' לחץ אותו אל גופו. הוא התרסק ונפל בהצילו חיי חבריו. הוא הראה כי לא אבד זיק הגבורה בארץ, וכי גדולה אנושית אינה בת ארץ-מוצא מסוימת. הוא שימש במותו הוכחה חיה לכך כי בשעת-מבחן עליונה מסוגל הצעיר הישראלי, ללא הבדל של ארץ-לידה ועדה, להתרומם לסגה של אצולה נפשית.

אנשי השנה

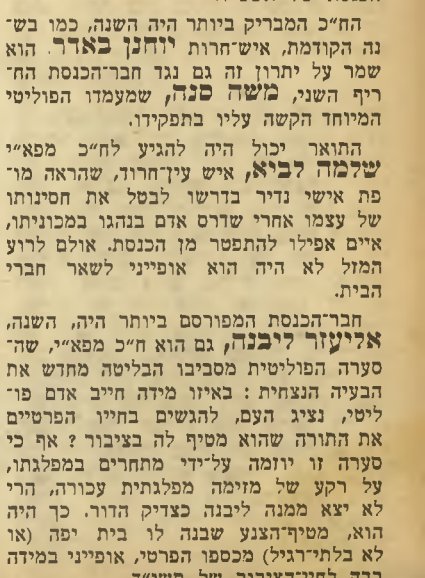
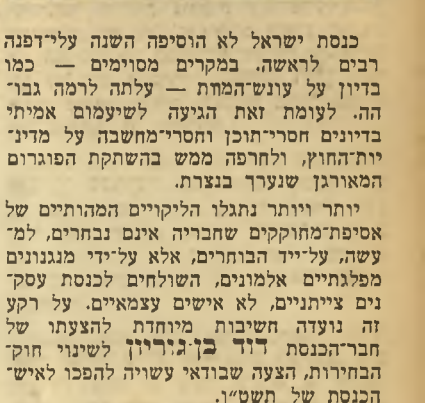
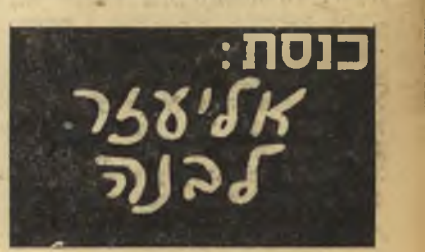
שנים-עשר איש ואשה, שונים מאד איש ארעהו, סימלו את השנה בענפי-החיים השונים. הם נבחרו על-ידי עורכי "העולם הזה", תוך התייעצות עם קוראים רבים, לאחר שיקולים רחובים, מבין מאות המועמדים שהוצעו על ידם שבאו בחשבון. נימוקי הכחירת של אנשי השנה מצטרפים לתאור הטוב והרע של שנת תשי"ד.

עולם: פייר א'א'א=פרנס

דמויות בינלאומיות רבות מילאו השנה את כותרות העיתונים. רבים מהם, כמו ויאצ'סלב מודולוב ו'א'א'א פוסטר דאלם, עסקו בחדגוניות אפרורית במלאכה תם הרגילה, אחדים, כמו וינסטון צ'ר-צ'יל, משכו לרגעים אחדים את תשומת-הלב. אולם איש מהם לא ריתק את דמיונם של מליונים בלתי-ספורים מסביב לכדור ארץ כמו יהודי צרפתי קטן, בעל אף שבור ותנועות עצבניות, בשם פייר מנדס-פרנס.

גדולתו של מנדס-פרנס לא היתה במע' שים בלתי-רגילים. היא היתה טמונה בכש' רוגו המיוחד לפעול בצורה המדברת אל הלב, להחזיר מידה של אנושיות למלכת האימים של הדיפלומטיה בתקופת-האטום. הוא הוכיח מחדש מה גדולה השפעתו של היחיד על במת ההיסטוריה, מה כושרה של המדינאות לחסוך את דם החיילים ולג' צח בקרב, שנחשב לאבוד, בו המלחמה ההמה נכשלה כשלון מחפיר. היה זה לקח בעל חשיבות מכרעת לכל הארץ — וביחוד לישראל.

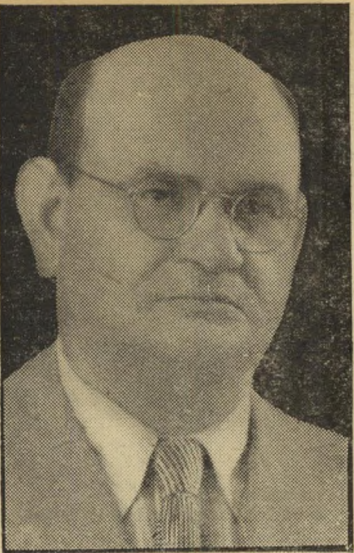
מדע:
בלאס אהה

המדע הוא התזת השקטה של ישראל. יש בה אלפי קרבנות קטנים וגדולים, בעלי חשיבות מרעית לגורל הארץ ואזרחיה. אך לעתים רחוקות יש בה שיאים אישיים המזקי רים את בעליהם לעיני הציבור. לא היה איש רפואה של תשי"ד. אף שרופאים רבים נתנו את כל אשר היה להם — והיה להם הרבה — בשרות הכלל, לא היה מעשה אישי שיזכה רופא מסוים בתואר. איש הרפואה של תשי"ד היה הרופא האלמוני. הוא הדין לגבי רוב ענפי המדע האחרים.

מדע:
בלאס אהה

היתה התקדמות איטית כללית, לא התפרצות אישית זונקת. התואר של איש המדע של תשי"ד מגיע לאותו איש המסמל בדמותו את ריתום המדע למאמץ השיחורור של העם, האיש שעבודתו האפורה והשקטה שינתה את דמות הארץ פשוטו כמשמעו.

שמחה בלאס, ראש תכנון המים לישראל, אינו מהנדס — הוא הפסיק את לימודיו כדי למהר ארצה, לפעול לבנינה. כחבר משק דגניה, עבד ללא לאות, בכוחי-דמיון בלתי-רגיל ומיוחד במינו, בגילוי שיטות חדשות של פיתוח. בתפקידו הנוכחי הגיע לשיא-פוריותו. תכנון המים הוא הקרב המכריע לבנין הארץ. אגמים חדשים שינו את פני המפה, צינורות מכוערים לצדי כבישים בישרו תקופה חדשה. בורגנים תל-אביביים התמרמרו על הסחת מי הירקון, אך עבודתו של שמחה בלאס התקדמה צעד צעד, על אף-מכשולים פוליטיים מכריעים. היא סימלה את חשיבות המדע לעתיד-הארץ, לפיתוח כדור-הארץ ככלול.

משפט:
בנימין הלוי

לא חסרו גם השנה משפטים מעניינים — מקרים של רצח ואונס. משפטו המיוחד-במדינו של הסמל מרתה, משפט הרצח בע"מ. אולם יותר מכולם ריכזו את תשומת-הלב הציבורית משפט קסטנר.

לא היה ספק בלוחם של **שמואל תמיר**, עורך-הדין הלוהם בהא הירדועה, מצד אחד, ובזכותו של **חיים כהן**, היועץ-המשפטי שהוסיף השנה שיאים חדשים לרשימת מעשיו השליליים בפרישת רוזנברג, פרשת לורנץ ור העברת חוק העבירות נגד המדינה בכנסת. אולם איש המשפט של השנה היה, בכל זאת, השופט **בנימין הלוי**.

הלוי, מועמד לבית-המשפט העליון שלא נבחר לתפקיד נכסף זה בגלל התנגדות שאר השופטים (שלא שכחו כי קיבל על עצמו לנהל את משפט-המחתרת הצבאי על אף התנגדותם), גילה אומץ-לב בלתי-רגיל במשפט קסטנר, בהלו משפט זה עד הסוף המר, כידעו שהוא דורך על היבלות של האנשים החזקים ביותר במדינה. כך סימל את אי-התלות של המשפט — התופעה החיובית ביותר בישראל. היה משום אירוניה בכך שזכות זו נרשמת דוקה על חשבון הלוי, שחל-קו במשפט המחתרת נראה לרבים כפגיעה באי-תלות זו.

אמנות:
שרה לוי-תנאי

היה ברור כי ישראל לא יכלה לזכות בת-הילה בינלאומית, אלא בתחום טיפוח המקור רי והחדש אשר בה. לא פסנתרנים בעלי-רמה כמו **פנינה זלצמן**, **מנחם פרסלר**, שסיירו בעולם, רכשו שם לארץ, כי אבדו בין מאות המבצעים המוכשרים מכל כנפות תבל. העולם לא היה זקוק לתיאטרון ישראלי שיביא את המלך ליר לאנגליה. אך הוא היה מוכן לשמוע קול חדש מישראל.

לא היה זה דבר קל. עוד לא נמצא סגנון ישראלי קבוע וסופי. אך בכמה פינות נבטו נבטים ראשונים של סגנון כזה.

טיפוח סגנון חדש זה היה מצומצם לחוג קטן מאוד של אנשים. הוא לא בלט בשדה היצירה המוסיקאית, גם לא בשטח הציור. **התזמורת הפילהרמונית** כולה משכה פחות תשומת-לב מאומנות ישראלית יחידה שהופיעה במועדון-לילה ניו-יורקי: **שושנה רבנאי** שחזרה השנה מארצות-הברית, הפכה בינתיים לאומנית הישראלית הבולטת ביותר — מקסימה בחן נשי, משכנעת ברמה אמנותית ויחידה במינה במקוריות ארצי-ישראלית אמיתית.

אולם חשוב עוד יותר מיצירת-יחיד זו הייתה היצירה הקולקטיבית הגדולה שנשתלה על-ידי **שרה לוי-תנאי**. להקת ענבל הפכה השנה לנושאת היצירה המקורית ביותר בארץ, ואם כי רמתה עוד לא הגיעה לשיא, הרי הוומנה היא, על-ידי האמרגן האמריקאי הנודע סול יורוק — ולא התזמורת הפילהרמונית, למשל — לארצות-הברית. היה זה במידה רבה מאד הודות לכוח-הרצון, למסירות ולשאיפות-המקוריות של שרה לוי-תנאי.

ספרות:
ענא

בספרות העברית הית-צינו אותה שיאים בודדי-קדמות כללית, וזאת למאד (יחסית) של ספרים

לא נולדו כוכבים צעירי-טים הרפיו פרי בכוריה-רותיים שבלטו בהעדר ואם בספרי-יחיד. אחדים לב, כמו ספרו שפתיים-בר, בנו של יהושע בר-חם לא התעלתה.

יצירה של ממש הוציא-כך-צעירים שנחגלה לפני-מופעי-נוזן כתב את ספר זהו קזבלג, ששניהם ה של אומץ-לב. התופעה הבולטת היתה-טוריות רחבות, בעלות של נשים, דבר רגיל בחו במחזהו אכזר מכל, המלך-ערך. אך התואר מגיע ל-תקופת החשמאיים מתוך כל המבקרים והקוראים מיוחד במינו, ומעל לכל החדשה.

אשה:
אסתר קר

בחירת האשה של השנה היתה, כמעט, בלתי-אפשרית. נשים בלטו כאומניות, כפולטי-טיקאיות, כעסקניות. אולם שום אשה לא בלטה, השנה, כאשה, כדמות המסוגלת לחנך בדוגמתה הנשית את שלושת רבעי מיליון הנשים מן לאילת.

אלפי נשים שרתו בצה"ל, אך מתוכן לא יצאה האשה של תשי"ד. זרם דל של נשים הגיע להתישבות העובדת החדשה, אך גם הוא לא העלה את דמות האשה האופיינית. היתה זאת עובדה מצערת: התפרקות המתח הכללית פגעה בנשים עוד יותר מאשר בגברים. דומה היה כי האשה של תשי"ד הסי-גרה בולטת האמות של חייה הפרטיים, התענינה בעיקר באופנה החדשה, בדוגמאות של מקררים חשמליים ובאפשרות של כניסה לשיכון.

את הכיחון הזה ייצגה יותר מכל אשה אחרת **לולה בר**, האופנאית התל-אביבית לחברה הגבוהה, שסיפקה לישות ישראל הנשים היתר גם האש. היחידה שעוררה ויכוח של ממש: כי בסידרת הרצאות ולייצג את האשה הישראלית, הרימו גם אהד יצא בהתקפה רבתי על לולה, שפק קיתון של בוז עני-שוניא ציונית נאבנה, מסוגלת בהחלט לייצג את ישראל ע-אך ספק חמור הוא אב היתה נציגת הטוב וההיובי ש-

תיאטרון: 3' חק שיטה

היתה שנה פוריה בתיאטרון, הביי לחוקי-לארץ וערכה הופעה מוצלחת הקאמרי. הציג כמה מחזות בעייתיים אוהל שוב עלה בסולם בהצגות (דרך הסבך, סוף העולם) וגם המ' שה נסיון נמרץ לחזור לקדמותו, ווף במאים צעירים.

זנה, כמו בכל השנים הקודמות, הטי' ענקים, ובראשם אהרון מסקין, על עולם התיאטרון. לא היתה בכך זעה ולא תופעה שיכלה להיחשב

ת דוקה לשנה זו. הם שמרו על רמתם, כפי שאפשר היה לצפות. לא עשו את גיל.

יה הבלטת של השנה היתה, לעומת זאת, התרחבות ראש-הגשר של הכוחות על הבמה. ביניהם היתה צריכה להיעשות הבחירה. לא היתה זאת בחירה קלה. זן בעל-כוח התגלה נחום בוכמן בציוד המכשפות, מחזה שהתריע נגד המקראותיים הברית. אולם בוכמן עדיין לא הגיע לרבי-גוניות, שהיא סימן היכרות ראשון של פני. חנה מרון הקסימה, אבל לא הפתיעה, בפניגמליון. יוסף ירין כבש שיא קזבלן, אולם מחזה זה, הראוי לציון מיוחד בגלל אומץ-לבו, הופיע רק בימים

ם של תשי"ד, יוכל להיכלל רק ברשימת ההצלחות של תשס"ו. זמ, היתה הצלחתו של יצחק שילה שלמה ביותר. בתפקיד הצעיר הנרדף באנשי ה תחונה) יזעזע את הצופה. את הצלחתו יש לזקוף על חשבון שילוב של עבודה התעמקות בתפקיד וגסיון מגוחך שאין לו, אולי, שני בין שחקני הדור-הצעיר.

את שנה שדופה. ותר מאשר הת המספר הגדול הוסיפו להידפס.

צעירים לא מע' גם בקבצים ספ' ין יוצר אמיתי, ראויים לתשומת- חוות של יוסף אולם גם רמ'

ק קומץ הלא-כל' טר שנים. יגאל זן גבר ואת מת' ינו במידה רבה

ספורט: אהובה קראוס

מאורעות רבים ציינו את חייה-ספורט של תשי"ד. אך ספורט מאורגן, המקיף המונים רחבים ומשפיע על האופי הלאומי, לא היה קיים.

עסקנים התרוצצו מארץ לארץ, בארבעת חלקי תבל, תוך קרבות בלתי-ספורטאיים על כרטיסי הנסיעה. אולם גם השיאים הבולטים שהושגו בתחרויות בינלאומיות לא יכלו לש' מש תחליף ליצירה ספורטאית אמיתית בארץ. בה היה הספורט כבול בידי אגודות פוליטיות מעובשות, ובראשן התאחדות הספורט שדא' גתה העיקרית היתה לשמור על המנופולין חסר-הכיוון.

למרות זאת גברה השנה ההתענינות של הקהל במאורעות ספורט, והגיעה לשיאים שלא שוערו. מאורעות ספורטאיים בארץ ובי חוץ-לארץ זכו להדים בקרב הקהל, אשר לרוב קיבל פחות ממה שהיה ראוי לו.

לציון מיוחד ראויים שחקני הכדורגל של נבחרת ישראל שקצרו תהילה בדרום- אפריקה, השחמטאים שזיכו את הארץ בסידרה של נצחונות מזהירים באולימפיאדת השחמט באמסטרדם. אולם יותר מכולם רית' קה את תשומת-הלב משלחת-ננס, שלושה ספורטאים בסך-הכל, ששוגרו לפיליפינים למ' רות התנגדות מטופשת של האוצר, והצליחו להאדיר את שמה של ישראל בקרב עמי אסי יה. ביניהם הלהיבה את הדמיון במיוחד האתלטית גבת-הקומה והחיננית, אהובה קראוס מרחובות, שהזניקה את ישראל ל' מרומים במשחקי-מאגילה, בנצחה את כל ירי' בותיה בקפיצה לגובה. יחד עם זאת כבשה אהובה קראוס את ה' לב בהתנהגותה היפה ובחן האישי המיוחד לה.

סופרים צעירים רקמו זו הפעם הראשונה יריעות היכי מעות פילוסופית סמלית, השקיעו בכך עבודה קשה ארץ אך חוש בארץ. משך תשומת-לב נסים אלונים טר היה שלמות דרמטית אך היה נסיון מענין ובעל- ה שמיר' בעד ספרו מלך בשר ודם שתיאר את שלהי גמתיים מסוימת, שלא פגעה בערכו הספרותי הגבוה. נימו כי לפניהם יצירה שהיא סימן דרך ובעלת ערך יאויה לקריאה — תכונה נדירה בספרות העברית

ביות שמלות במחיר כמה מאות לירות השמלה. היא וזמנה עלידי מפעל אגרות-החוב באמריקה להופיע ברים ישראלים סבלניים את גבות עיניהם. עתו-ערב ה. לולה ענתה בהצדקה עצמית נרגשת, בקשה להוכיח הצד היותר טוב. לולה בר היתה האשה של תשי"ד. וולם-הנשים.

יהודי השנה: א"ר ! רוקר אופנהיימר

עם הקומוניסטים היו ידועים. נוספו להם כמה פרשות סתומות.

החשובה בהם אירעה באמצע המלחמה. מדען אחר, ידידו של אופנהיימר, בא לבקר בביתו. אחרי הארוחה, כששני הגברים ניקו את הכלים במטבח, הפליט השני באופן סתמי שהוא מכיר איש המסוגל להעביר אינפורמציה אטומית לידי ברית-המועצות. אבל זו בגידה! אמר אופנהיימר. אורחו עבר בחפזו לנשוא אחר.

לא היה זה מקרה יחיד. בימי המאמץ העליון למען הפצצה הוציא אופנהיימר מדען צעיר מן הצבא, הכניס אותו לעבודה הסודית. מדען צעיר זה היה קומוניסט.

פרטים אלה, ועשרות דומים, מראים כי אופנהיימר הוא איש מוסרי, בעל הכרה גבוהה של הגינות-אישית, הסולד מהלשנה ואינו חושב את הקומוניסטים לחלאת-המין-האנושי. אולם גל ההיסטוריה שהציף את אמריקה אחרי שודע כי גם לקומוניסטים ישנה פצצת-ענק המסוגלת למחוק את ערי ארצות-הברית, לא איפשר פירוש אנושי פשוט זה. בעיני רבים, הפך אופנהיימר מרגל, בוגד, סוכן קומוניסטי. גברה הקריאה לסילוקו המידי מתחום היצירה המדעית. כדי לקדם את פני יריבו מקראתי, ציידה-מכשפות, פקד הנשיא אייזנהואר לאחוז נגדו בצעדים.

סיכוי כסחוני

השנה נערכה החקירה המכרעת. היא דמתה במקצת לאינקוויזיציה של ימי הביניים. אופיו של אופנהיימר נותח, מעשיו נתגלו לפרטיהם. לבסוף נתקבלה החלטה שגרמה לסערה אדירה, חילקה את ארצות-הברית לשני מחנות. ההחלטה: לשלול מאופנהיימר כל אפשרות של גישה לאינפורמציה סודית. האיש שיצר את פצצת הענק סולק מן המעבדה.

המדענים חשו כמעט כאיש אחד להגנתו של "אופי". הם טענו כי הרוח הטובייתית חדרה לממשלת ארצות-הברית, כי אופנהיימר נעזר לא בגלל עבירה מסוימת, אלא מפני שלא גילה התלהבות מספקת לפצצת-המימן. הם הזהירו כי אם ייענש אדם בשל דעותיו המדעיות, יחוסל אותו חופש ואומץ-לב מדעי שבלעדיהם אין המדע יכול לפרוח, וש-הורות להם בלבד נצח המדע האמריקאי את המדע הגרמני והסובייטי.

הטענה הנגדית: אופנהיימר עצמו הודה שלא אמר את האמת לחוקרי הריגול-הנגדי, כדי לחפות על ידידיו. אדם המסוגל להעמיד את שלום ידידיו מעל לשלום ארצו, אינו יכול להיות מועסק ביצור נשק הקובע גורלם של מליונים. הסיכויים: אופנהיימר אינו בוגד או פושע, אולם הוא "סיכון כסחוני", אינו יכול לקבל אינפורמציה סודית. "אופי" חזר לחיים שסטים במיכללה של פרינסטון, בצדו של אינשטיין היהודי.

גורל יהודי

היה זה גורל יהודי. כיהודי אמיתי בפנורה הקדיש אופנהיימר-הילד את כל מרצו ללימודים, כשמוני וגמור עמו להצליח בעולם ה"נכרי".

כיהודי אמיתי ברח מן הפוליטיקה ומאורעות זמנו, ניסה להסתגר בדלת אמיתו, לשכוח את גורל העולם — ואת היהודים.

כיהודי אמיתי קפץ לתוך הפוליטיקה עם עלות היטלר, עבר לשמאל הקיצוני שלחם או בנאצים, המציא את המצאתו הגדולה שנועדה להשמיד את המשמיד.

כיהודי אמיתי חלם כי הכוח האטומי יאחד את העולם, כי יחסל את הגבולות הלאומיים וישמש בסיס לרשות בינלאומית, על-לאומית, של מדענים הדואגים לטובת כל בני כדור-הארץ.

וכיהודי אמיתי נוכח לדעת שזהו חלום, וכי הדרך לאיחוד העולם ולמיניעת מלחמות מובילה דרך איחוד הלאומים, לא דרך ההתעלמות מקיומן של אומות.

אופי

הצילו וקטלו מליונים. הם יצרו את הראדאר ומטוסי-הסילון, את הנפץ האטומטי והמוקש המגנטי, את הפניצילין ופצצת-האטום.

איש אחר בלט כמו הר מתוך קומץ גישה זה. הוא היה המנצח האמיתי של חזית זו, אחד המנצחים האמיתיים של המלחמה. היה זה רוברט אופנהיימר, האיש שתרם את התרומה המכרעת להמצאת פצצת-האטום.

שיחה במטבח

אולם נשק ההצלה שימש למטרה מופקעת. המדענים ביקשו כי הממשלה האמריקאית תזהיר את יפאן על קיומו, תפוצץ פצצה לדוגמה במקום בלתי-מישוי, לעיני משקיפים ניטראליים, תתן ליפאן את הברירה להיכנע. לא היה ספק כי ניסוי פומבי כזה היה מסיים את המלחמה. אולם המנהיגים האמריקאיים נחפזו. הם רצו להכניע את יפאן לפני שהרוסיים יספיקו לשלוח לחופיה צבא-כיבוש. שתי פצצות-אטום הוטלו. מאתיים אלף איש הושמדו. המדענים התחללו. איש מהם לא התחלחל יותר מאשר היהודי אופנהיימר, תלמיד בית-הספר לתרבות מוסרית.

באותם הימים כבר עסקו המנהיגים והמציבים במלחמה הבאה. הם פיתחו סוגי-נשק חדשים. כדי לשמור על עליונותם כלפי הרוסים, תכננו פצצה אדירה הרבה יותר, פצצת-המימן. אופנהיימר התנגד. הוא הסביר את התנגדותו בטעמים של שיקולים מדעיים, טען כי שום פצצת-ענק לא תועיל יותר מאשר פצצת-האטום. אולם כנכבי לבו פעלו, בלי ספק, ספקות אנושיים. בהשפעתו התנגדו רוב המדענים לפצצה החדשה. אולם משהכריע הנשיא טרומן לטובת פצצת-המימן, שרתו אנשי המדע את התכנית החדשה כנאמנות. חסידי הפצצה החדשה חשדו באופנהיימר. קשריו בעבר

האיש היהודי של תשי"ד לא היה קרבן של רדיפות גלויות. בשום מקום בעולם לא נערכו פוגרומים אמיתיים, שום ממשלה בעולם לא נקטה בקו אנטישמי ברור. בשום מקום בעולם לא עמד האדם היהודי בסכנה גופנית גלויה בשל היותו יהודי.

אפילו בארצות ערב, שלחמו במדינת ישראל, לא נפגע המיעוט היהודי. במצרים הסיפו היהודים להיגונן מחופש אזרחי גמור. בבגדאד פעמו, על אף הכל, חיים יהודיים כל שהם.

לשום אדם אחר

אולם הרבעה זו של גל האלימות והרדיפות ההיסטורי לא חיסל את הבעיה היהודית ברחבי הפנורה. היהודי של תשי"ד נשאר עמוס בעיות ותסביכים. הם היו רק יותר עדינים, יותר מטובכים, פחות פשוטים.

הדוגמה הקלאסית לבעיות אלה, מתורגמת לגורלו של איש אחר, נמצאה בפרשת המדען היהודי באמריקה, רוברט אופנהיימר. המלה אנטישמיות לא הוזכרה בה, וגם אי-אפשר היה להזכירה בצדק. אולם היתה זאת פרשה יהודית, פרשה שלא יכלה לקרות, בצורה זו, לאיש, בלתי אם ליהודי.

חיו של רוברט אופנהיימר הם חיים יהודיים אמיתיים. הם מלאים וגדושים אותן תופעות אשר הציונות קמה לחסלן — ושאמנם חוסלו, למעשה, בקרב העם החדש שנוול בישראל.

איש תרבות

רוברט אופנהיימר נולד לפני 50 שנה בניו-יורק, בנו של יהודי גרמני שהגיע לארצות-הברית כצעיר בן 17. אופנהיימר האב היה איש-עסקים מוצלח, פעיל בעניני הקהילה היהודית. הוא שלח את בנו לבית-הספר לתרבות מוסרית, ואחר-כך למיכללת הברכרד המפורסמת.

אופנהיימר בלע את התרבות. הוא לא רק התעמק במדע הטכני, אלא גם זלל את ספרי היוונים. בחזרו מכמה שנות לימודים באירופה, כבר היה איש-מדע נודע. הוא הוזמן למיכללה מערב-אמריקאית, שקע בין חומותיה.

היה זה בזמן שפרץ המשבר הנורא של 1929, שרושש את העולם. אופנהיימר לא הרגיש בכך. הוא חי את חייו במיכללה, לא התעניין כלל בפוליטיקה וכלכלה. קול המאורעות הרחוקים לא חדר אל תוך המעבדה השקטה. בני-אדם היו בעיני המדען הצעיר נושאים של סטטיסטיקה. מוצאו לא הטרד אותו.

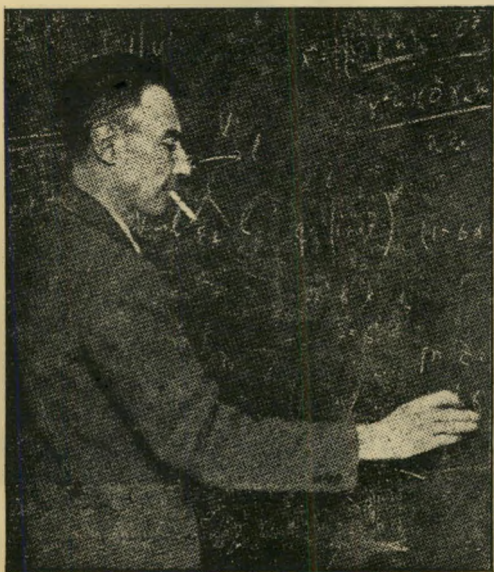
מנצח החזית הסודית

לפתע קרה משהו. באירופה הרחוקה הגיע לשלטון צבאי-לשעבר בעל שפם מצחיק, אדולף היטלר הכריז מלחמה על העם היהודי. האיש ששכח את מוצאו נזכר פתאום שהוא יהודי. הוא לא יכול היה עוד להשתמט מן הפוליטיקה. היטלר והמשבר האמריקאי עשו את אופנהיימר לאיש-ציבור.

בשנים אלה הכיר אופנהיימר אשה שבעלה, מנהיג קומוניסטי, נפל בקרבות ספרד. האשה, שהיתה פעם חברה במפלגה הקומוניסטית, נישאה לאופנהיימר.

מלחמת העולם הגבירה את ענינו הפוליטי של איש המדע. בשעה שרוב האמריקאים עוד ביקשו להימלט מן המלחמה, הטיל אופנהיימר את עצמו בכל כוחו לתוך המאבק. המטרה היתה לחסל את הפאשיזם, את הנאצי המסורף. מוחו הגאוני הוטל על כפות-המאזניים. הוא היה יותר חשוב מעשרות דיביזיות של חיל-הרגלים.

העתונים תיארו בהתלהבות את הקרבות בפולין, בצרפת, בלוב, ברומניה. אולם החזית המכרעת של המלחמה היתה נסתרת מעיני העתונאים. היתה זאת חזית פרטית, שקטה ואילמת: חזית המעבדות. פחות מחמשים איש לחמו בה, ביניהם נפלה ההכרעה. במרוץ על גבי לוח החישובים

אופנהיימר ומלאכתו

אופנהיימר ואשתו

כרמל מזרחי
מיקני ואשון לציון וזכרון יעקב

שְׁנַת
שְׁפַע
וְשִׁבַּע
לְכֹל
לְקוּחוֹתֵינוּ

אמישראל

סליאריאלי

שנה טובה ומאושרת
לכל ידידינו ולקוחותינו

בוט

אוסנת גברות
ת"א, רחוב אלנבי 33

צינקוגרפיה
רינדזונסקי
רח' הקישוץ 6 תל-אביב טלפון 66548

גלופות - קו - רשת - צבעים

לכל לקוחותינו וידידינו
ברכת שנה טובה

שלטוקס
חשנויד זנובים יתושים
וחוקים אחרים

הזהרו מזיופים וחיקויים

תקון מגפי גומי
ונעלים

אבנעל
AVNAL

ירח החגים -
ירח הרבש -

שלה צננת רבש לידיך
עם איחולי שנה טובה
במקום פרחים.
הרבש הוא תמצית הפרחים.

רבש
826-מסן מבריא

שְׁנַת
טוֹבָה

דפוס
ישראל
בע"מ

דוד טופל ובניו
מפיצים ומולי"ם
רחוב אחד העם 24, טלפון 5673

ברבת שנה טובה
לכל לקוחותינו וידידינו

הפעולה העשרית

מחזה קצר

מאת

מחזה קצר זה מצטיין בפשטותו ובאפשרות לכייו על נקלה. כל קבוצת חובבים יכולה להציגו בקיבוץ. בחנוכה ינואר. אפ שבחפאורות: מסך רקע. ספסל גן. כיסאות מספר. רצוי להעמיד את הספסל במרכז הבמה. כשזרקורים כהירים. אך רכיב הכיסאות שיועמדו בצדה הימני של הבמה. מספר מלפנים. על המציגים להישמר מפני הגומות בריות וקולות נפץ.

חדר. אלה, המפקד, רזה בשר, בעל מבט חודר ובטחון עצמי רב. לידו — סגנו, כבן ארבעים ושלוש, בעל גוף, מקריח, מרכיב משקפים. השליש האידיאלי. מולם — דני, עלם נאה, איתן גוף, כבן 22. הוא נראה מדוכדך.

אלה: הבינות?

דני: הבינות.

אלה: התמונה שלמה?

דני: כן.

אלה: הבה נתן לה יציבות בזכרונו. חזור.

דני: אני הולך אל הגן. אני נכנס בפירצה שבגדר המערבית, מצד רחוב הדקלים.

סגן: מה בדבר המשמרות שבקרן הרחובות?

דני: אני עוקף אותם. נכנס לחצר הבית מספר שלושים ושלוש, מצד רחוב שושן.

ממש אני חודר אל רחוב הדקלים.

אלה: יפה.

דני: ואז — אז אני בא אל הגן.

אלה: מה אתה?

דני: תלמיד המכללה. תחת בית שחי שני ספרים עבים. אני מתעמק בבעיות המטפיסיקה.

קאנט, שופטנאהר, הגל, דיקארט.

סגן: ושפינוזה. ביחוד שפינוזה.

דני: לייבניץ.

אלה: מה בגן?

דני: ספסלים. על אחד הספסלים — נערה. היא מביאה לשם את הנשק.

אלה: מי הנערה?

דני: חברתי. גם היא מתעמקת בפילוסופיה. (מבט לעבר הסגן) ביחוד בשפינוזה.

אלה: פרט ששכח למסרו קודם) אתם יושבים על הספסל.

סגן: אם יעברו שם אנשים, התחילו לנהוג כונוג שבא אל הגן לא רק לשוחח אלא גם להתעלס.

אלה: באופן כזה תוכל להסתיר את פניך.

סגן: אנשים רבים מדי מכירים אותך.

אלה: אל לגו להסתכן ללא צורך.

סגן: איננו רוצים בקרבנות של אי זהירות.

אלה: נמשך.

דני: בארבע ושלושים יוצאת מבית-המושל מכוניתו של המזכיר. היא חולפת על פני

הגן בארבע ושלושים וחמש או שש. הנערה תמסור לי קדם לכן את הנשק. אני אארוך

ליד עמוד השישי, בין שיחי הגדר הצפונית. הנערה תהיה בתצפית. שלושים צעד לשמאל.

כאשר המכונית תהיה מולי, אני ממסיר עליה אש. אני משתדל לפגוע בו.

סגן: בו, אבל בשום פנים לא בנהג.

אלה: כן. זה חשוב — לא בנהג. איננו רוצים בקרבנות שווא. הנהג הוא איש עיבד

שטוט, שאין לו כל קשר למעשיו של המזכיר. אל תפגע בו.

דני: אשתדל לפגוע בזכיר.

אלה: ומה בדבר דרך הניסיה?

דני: אותה הדרך שבה אני מגיע לגן.

אלה: אל תחפז. נחכה לך.

דני: פה?

אלה: כן. נקבל הודעה טלפונית על המתרחש, ואחר — נמתין לך. אל תחפז. אתה

עובר אורח. את הנשק תצפין בעגלת ילדים שתעמוד ריקה בחצר הבית ברחוב הדקלים.

זה הכל, דומני?

סגן: כן.

דני: הנערה הזאת — מה מראה?

אלה: יש לכם סיסמת היכרות.

דני: כן. אולם... אם עלינו... להתעלס בגן... מן הראוי שהיה... נאה. אל תסלפו את

כחונתי — אינני מבקש להתעלס בגן לפני הפעולה, אבל —

אלה: לא חשדנו בך, אף על פי שהחשק תוקף את האדם במקומות ובמסיבות מוזרות

ביותר (לסגן) מי הנערה?

סגן: אחת החדשות. התפקיד אינו קשה ולא מסוכן. לא רצינו לעמוד בסכנת זיהוי

ועל כן נשלחה אחת המגויסות האחרונות.

דני: טירונית לפעולה כזאת?!

אלה: אחת שמוכנים על הנסיון שלך.

דני: תודה, תודה רבה, באמת. אבל אין להתל בתפקיד שלה. עליה לשמש לי אגף

להודיע. לאותה, לבוא לעזרה, אם יהיה צורך. את מכונית המזכיר מלחה משמר כבו.

הם ישיבו אש קטלנית. לעמוד שם ביד — עם נערה חסרת נסיון על צווארך — אין

זה מן הדברים הנעימים שבעולם.

אלה: עבודתנו כולה אינה מן הנעימות. אנו בוטחים בנסיון שלך, דני. עשרים ואחת

— עשרים ואחת פעולות ביצעת בהצלחה. גם העשרים ושתיים תהיה צלחה.

דני: (לאחר אתנח) מה מראה?

אלה: של הנערה?

דני: כן.

(אלף זורק מבט לעבר הסגן, המאמץ את זכרונו, שאינו חזק בענינים אלה)

סגן: איך היא נראית? היא... נאה למדי... אפילו יפה.

דני: תיאור מדויק, באמת.

אלה: וזכור את הסיסמה. היא העיקר. אתה שואל: "מה הציפור הזאת?" — והיא

עונה: "זמיר".

סגן: אה, כן. היא לבושה בשמלה ירוקה.

דני: שמלה ירוקה. אשתדל לא לשכות.

אלה: וזה הכל, דומני?

סגן: כן. אפשר להשמיד את הפתקים?

אלה: כן.

דני: שלוש ושלושים. עלי ללכת.

(הסגן יוצא)

אלה: (בשקט) יודע אתה מי יושב באותה מכונית? הוא איש אשר — — —

דני: אנא. אותי אין כל צורך לשכנע. אני יוצא להרוג אותו וחסל. עכשו הסיבות אינן

חשובות עוד. חשוב הביצוע.

אלה: אין אדם ישר ראוי לעשות דבר, אלא לבו מצווה עליו לעשותו.

דני: אני הולך נגד עצת לבי.

אלה: אתה מתנגד לפעולה?

דני: לא. אפשר כי המזכיר באמת ראוי לעונש, אלא ש — — —

אלה: כמובן שהוא ראוי לעונש. הוא האחראי, אישית, ל — — —

דני: טוב, טוב. אני מסכים אתך בכל לבי. כל המזכירים ראויים לעונש, אבל — — —

אלה: אתה זקוק לקצת הדרכה בענינים מדיניים. דני, דרכנו עקובה מדם: דם טהור

ודם טמא. דמנו הוא טהור כי קדשוהו — ודם אויבנו טמא כי קדושינו שופכים אותו.

לא אנו הרוצחים — כי הם. אני מטהרים את ארצנו מן השרצים שדמות אדם להם.

(הוא דיבר ברגש. משטיים — משתדרת דממה)

דני: אני מפחד פחד מוות.

אלה: מפחד?

דני: כן.

אלה: אתה?

דני: אתה משתומם?

אלה: אתה משתומם על שאני משתומם?

דני: לא. עשרים ואחת פעם לא ידעתי פחד. לפני הפעם העשרים ושתיים אני חרד

עד מוות.

אלה: אתה רוצה שאשחרר אותך מן הפעולה?

דני: לא. כמובן שלא.

אלה: אני שמח שהתשובה היא "לא". אילו היית מבקש שחרור הייתי נאלץ לסרב.

דני, לאסונך אתה הטוב שבאנשינו, כל תפקיד קשה — אנו מטילים עליך, ואתה —

אתה מיטיב למלא אותו. הפחד תוקף אותך, יפה. חיל שאין הפחד מקונן בלבו, אינו

חיל טוב. גם אני ידעתי פחד. (דני מביט באלף) כן, ידעתי אותו. וביחוד תקף אותי

הפחד פעם אחת, בערב התקפה שבצענו על גשר הצפון. חלמתי חלום. ראיתי את

עצמי הרוג. חשבתי כי כלו כל הקציים. הייתי היחיד שיצא מן העסק ללא שריטה.

גם אתה חלמת חלום?

דני: לא. אני רק...

אלה: אם כן, אינך יודע מהו גדול שבפחדים. בחלומי ראיתי את עצמי מוטל בערוץ

הווארי. כאשר נעורתי בבוקר לא האמנתי שאינני מת. כה איום וכה חי — אם אפשר

להתבסח כך — היה חלום המוות. אם לא ידעת חלום מעין זה — לא ידעת את טעמו

של פחד מוות. עכשו לך, דני. (דני צועד לעבר הדלת) בהצלחה.

(דני יוצא והסגן נכנס)

סגן: מה לו? הוא נראה מדוכא.

אלה: עצבים.

סגן: פחד?

אלה: כן.

סגן: הרגעת אותו?

אלה: סיפרת לי את המעשה על החלום. היא פיעלת על כולם להפליא.

סגן: הגד לי, אלף. אותו חלום, באמת חלמת אותו בערב ההתקפה על גשר הצפון?

אלה: מעולם לא התקפנו את גשר הצפון.

...

ספסל בגן. על הספסל יושבת יעלה. היא נערה כבת 17, בשמלה אדומה. דני נכנס.

הוא מחזיק ספרים ביזו. הוא מתבונן בשמלתה, נרתע, ומתחיל להתרחק. לפתע נשמע

ציוץ ציפור.

יעלה: (מנסה להציל את המצב) סליחה, מה היתה הצפור הזאת?

דני: (מביט בה. לאחר היסוס) הגידי את, מה היתה הציפור הזאת?

יעלה: זמיר, לא כן?

דני: (זועף) מדוע אינך לבושה בירוק?

יעלה: ירוק? האם זהו חלק מן התכנית?

דני: אמרו לי כי את לבושה בירוק.

יעלה: אתמול לבשתי שמלה ירוקה. בינתיים החלפתי אותה. חשבתי שהדבר מותר.

דני: כמובן שהיה מותר לך. הם פשוט טפשים, בפיקוד.

(ההערה הזאת קצת מזעזעת את יעל הטיירונית מאד)

דני: נשב?

יעלה: נשב.

דני: (לאחר אתנה) נותרו לנו עוד — — —

יעלה: (ביחוד) שלוש עשרה דקות.

דני: יעלה.

יעלה: שעונינו תואמים.

(אתנח)

יעלה: פרט לצבע השמלה, לא תארו אותי כלל?

דני: לא תארו אותך.

יעלה: ולא התעניית לדעת איך נראית "חברתך", כביכול?

דני: התענייתי. אבל רק מטעמים מקצועיים. עכשו הניחי לי, בבקשה. לפני פעולה אני צריך...

ריכוז.

יעלה: סליחה.

מ-ו-ש-ת-י-ם

איכא אלא

בחברה בעיר. אין בו צורך אלא בארבעה משתתפים ובפשוטה מכוונים אליו. בעוד שזרקורים מרוכזים ולבניאור'היו מכוונים אל השאר תלוי במירצם ובכשרונם של השחקנים המשתתפים עצמם.

(אתחנא)

דני : את יודעת מה עליך לעשות בעוד שלש... שתיים עשרה דקה ?
יעה : הכלי בשק. אני תופשת עמדת הצפית שם. אם אפגע — (משתתקת)
דני : אם אפגע... אוכל לבטוח כך ?
יעה : יש אתי תחבושת שדה.
דני : אם אפגע — הסתלקי מיד.
יעה : לנטוש אותך ? לא.
דני : וזאת הפעולה הראשונה שלך ?
יעה : כן.
דני : אצלי — העשרים ושתיים. (לפתע הוא מחבק ומנשק אותה. היא מופתעת אך נעתרת לו. הוא מרפה ממנה) סליחה, עברו פה אנשים.
יעה : משום כך נשקת לי ?
דני : אלו היו ההוראות. להיות זוג מתעלס בגן. אני מקוה שאינך חושבת שעשיתי זאת מטעמים אחרים. אנו זוג אוהבים, כלומר משחקים זוג כזה.
יעה : זוג אוהבים קצת מוזר אנחנו. כל הזוגות מתנשקים כאשר אין איש מביט וממהרים להפחד ברגע שנוגמה להם שרואים אותם, ואנו עושים בדיוק את ההיפך.
דני : על זה לא חשבתי... דומני שבעצם את צודקת בהחלט. אבל מוטב כך, שפני לא ייראו.
יעה : אתה חושש מן יכירוך ?
דני : כן. עלולים לעבור פה בלשים, או מלשינים. תמונתי פורסמה בחוצות. תמונה ישנה שהיתה בנרחיקה של אמי, כאשר ערכו חיפוש בבית. אותי לא מצאו — רק את התמונה.
יעה : לא נאסרת אף פעם אחת ?
דני : אני נחשב לילד פלא. עלי טרם הצליחו לשים יד. לעולם לא אאסר. לכל היותר יפגע בי הכדור הנושא את שמי.
יעה : מי הגיד זאת, נפוליון ?
דני : גם הוא אמר זאת ? על כל פנים, אני אומר זאת.
יעה : דומתני כי נפוליון היה הראשון שיצר את המימרה.
דני : אי שם ארגז תחמושת. בקרקעיתו כדור המיועד לי. אינני יכול להמלט מן הכדור. הוא ירדוף אחרי אפילו מעבר לפנה, ובקשתות מוזרות, אליפסיות. יש רק ורך אחת להמלט ממנו : לסיים את הטבח לפני שיגיעו אל תחתית הארגז. אבל — אולי היום... שולחה היד אל הארגז... והכדור מצפה לי... במחשנית המקלע אשר במכונית שתעבור בעוד רגעים מספר על פנינו.
יעה : שאלת אותי אם אני מפחדת... אתה עצמך...
דני : (נועץ בה מבט של רחמים) לא, אני אינני מפחד. אני רק — — (לפתע) חלמתי חלום.
יעה : חלום ?
דני : ראיתי את עצמי מוטל על הכביש. גופי נקוב כדורים, כמו כברה. ראיתי חיילים יוחננים עלי, מכסים אותי בשמיכה. מתחת לשמיכה מתהווה במהירות שלולית אדומה.
יעה : החלום... בגללו אתה מפחד ?
דני : (בקול חזק) לא. לא פחד, אמרתי. לא פחד — רק הרגשה מוזרה. למדת בבית הספר משהו על טרגדיות יון ? על אורית האסון הממשמש ובא ? על הגורל שצלו מרוש על פעולת המחזה מתחילתו ? ובכן — עכשו אני יודע שאנו מטולטלים בתוך מערבולת. מערבולת טראגית. שאנו פוסעים בלאבירינת שיש לו מוצא אחד ויחיד — המות. לאחר עשרים ואחת פעולות אין המול יכול לשחק עוד.
יעה : הגורל עלול להפתיע. החיים אינם טראגדיה יונית. אתה חש שאתה טובע — אתה בטוח שאתה נופל מראשו של מגדל, ואז — אז אתה מקיץ, והכל לא היה אלא חלום. אולי טרם הקיצות.
דני : תודה על מליך הטובות.
יעה : אני, דרך משל, אינני חשה כמורך, ואף על פי כן אני — —
דני : הבה נחדל. נותרו לנו דקות ספורות.
יעה : (הצפור מצפצפת שוב)
יעה : מה היתה הצפור הזאת ? לא זמיר, על כל פנים.
דני : דוכיפת ? אולי חוחית צהובה כנפים. אבל לא זמיר.
יעה : הזמיר היא צפור מכוערת.
דני : כן... כאשר שאלתי אותם איך את נראית, הם השיבו לי : נערה יפה.
יעה : יפה ? אני ? זוהי מחמאה גדולה, שאינני שומעת כמותה לעתים קרובות, וזה גם שקר.
דני : הם לא זכרו איך את נראית, בדיוק.
יעה : כך ? עכשו אני מבינה מדוע הגידו לך שאני יפה.
דני : חשוב היה שלא תהי מכוערת, על כל פנים.
יעה : מדוע ?
דני : אנו מתנים פה אהבים. זה יראה מוזר אם אתעלס עם נערה שאינה יפה.
יעה : גם ללא יפות זכות האהבה.
דני : אבל לא אהבתי.
יעה : אתה קצת שחצן.
דני : לא. לא קצת.

(לפתע הוא מנשק אותה על שפתיה)

יעה : (בשקט) איש לא עבר.
דני : אני יודע.
יעה : נותרו לנו שלש דקות.
דני : שלש דקות — לסוף.
יעה : לא. אל תדבר כך.

דני : לסוף. הפעולה מסוכנת מדי. אני אפתח באש ומיד, מיד יטיחו אש מקלעים לאורך הגדר. השביל עולה מן הרחוב בצלע גבעונת. אין מסתור ואין מחסה. אני מביט בעיניך ויודע שלא אראה עוד את הברק אשר בהן. אני מלטף את לחייך ויודע שלעולם לא יחליקו

אצבעותי עוד רך ונעים וטוב. אני אוהב בידך ואני בטוח ששוב לא אוכה ללחיצה של ידידות כנה. אני מנשק את שפתך ויודע כי זוהי הנשיקה האחרונה.
יעה : שטויות. לא יקרה לך דבר. אנו נפגש שוב ושוב.
דני : לא. אל תנסי לנחם אותי.

יעה : לא. אל תנסי לנחם אותי.
יעה : אני יושבת שם תדיר, עם חברותי, ומביטות באנשים המטיילים ברחוב. ויש שם מרפסת סוגה בשיחי יסמין. לא יראו את פניך מן הרחוב ואיש לא יכירך, ורק אני אדע אותך.
דני : את חביבה מאד — — —
יעה : (במהירות ובהתרגשות) אל תאמין בחלום שלך. גם אני חלמתי... אמש... הייתי אחוזת התרגשות... לפני הפעולה הראשונה שלי... חלמתי... על עצמי... ועליך... ראיתי אותך בחלומי... כמעט כמו שאתה במציאות... וירית ואני הייתי בתצפית והאיש שהתנקש בו נהרג... ואני רחמתי עליו כי אנו נשארנו בחיים והיינו מאושרים מאד.

דני : מה שמך ?
יעה : יעל. ושליך ?
דני : דניאל. קרא לי דני.
יעה : דני. הנה קראתי לך דני.
דני : את משקרת. אל חלמת שום חלום.
יעה : מדוע לא ? גם אתה חלמת.
דני : כן. משום כך אני אומר שאת משקרת.
יעה : דני — — —
דני : שעת האסס. את הנשק, מהר !

(יעל מוציאה שק מתחת לספסל. בשק מקלע. דני נוטלו בידו.)

למקומך !

יעה : דני !
 (אבל הוא כבר נעלם בין העצים. יעל עומדת רגע, מביטה אחריה, אחר יוצאת בכיוון והשני. אתחנא. נשמעות יריות.)

(החדר הקטן שבו התרחשה הפעולה בראשית המחזה. אלה יושב ומעשן בעצבנות. נכנס הסגן)

סגן : התקשרתי עם בית החולים.

אלה : ובכן ?

סגן : הנהג מת.

אלה : לאבדון. הוא מת והמוכיר אפילו לא נשרט.

סגן : ונוסף לו — עוד קרבן...

אלה : משלנו. היום נשפך, משני צדי הבאריקה. היכן הגופה ?

סגן : בבית החולים.

אלה : לא זו של הנהג. שלנו.

סגן : גם כן בבית החולים. בודאי ימסרוה להורים.

אלה : עלינו לשלוח זר פרחים להלחיה, להרסיס מודעות אבל.

סגן : דאגתי לכל.

אלה : נמתין עוד רגעים ספורים. אני רוצה פרטים מלאים על מה שאירע שם.

(אתחנא. דני נכנס. הוא מדוכא)

אלה : שלום, דני... איך המרגש ?

דני : כמו חזרתי מן העולם הבא. הם כחנו את האש אלי — והכדורים סגעו בה. הם נקבו אותה מכף רגל ועד ראש.

אלה : החטאת את המזכיר.

דני : אני יודע... היא אמרה לי שהגורל עלול להתל בנו.

אלה : (מגיש לזני כוסית) שתה. (דני שותה) עכשו ספר לנו, מה בדיוק קרה שם.

דני : לא עכשו. מחר. אני רוצה לנחם. אולי לישון. אולי — אולי גם לחלום.

מ ס ך

שנה טובה
 לקוחותינו
 ולכל
 בית ישראל
בנק
קפת-עם
 בע"מ

שנה טובה
 עם סיגריות
מטוסיאן
 זה לוקס

שנה טובה
 ומבורכת
צים

צים חברת השיט הישראלית
 סוכנים כלריים: שהם שרוח' הים

המשקה הזך
 בבקבוק הצח

טמפו
Tempo
 טמפו

מסקה אמריקאי
 מיוצר בישראל
ט ה ו ר ו מ ר ע נ ז

צביוף אכז
 כביסה בזיה

זיבה
זיבה

זיבה, אבקת כביסה ללא סבון, הראשונה בישראל, מרככת את המים ומוציאה את הלכלוך בין רגע. זיבה מצוינת להשריה, להרתחה ולכביסה. זיבה כובסת באורח יסודי, ללא עמל, ומעל לכל — שומרת על הכבסים. הצבנים יהיו צחווים ללא הלכנה וכחול, רק על ידי כביסה בזיבה.

האשה הנבונה משתמשת רק בזיבה, השומרת על הכביסה וחוסכת עמל לכובכת

עזרת הסכמה בריטית לקבלם לארץ-ישראל — הסכמה פורמלית גרידא שלא היתה צריכה אפילו יצאת אל הפועל. אנתוני אידן, שר החוץ הבריטי או והיום, סירב לתת את הסרטיסטיים.

האנגלים, ובני-בריתם, לא היו אוישים ל"גורל היהודים. הם פשוט לא רצו כי יהודים אלה ייצלו. כי כל דרך מעשית של הצלה היתה כרוכה בהצפת ארץ-ישראל בידי עולים. האנגלים לא רצו ארץ, כי חששו לאבד את הארץ. האמריקאים לא רצו כי יהודים אלה יבואו לאמריקה. איש לא רצה בהם.

בארץ-ישראל היה קיים מרכז עברי, כוח עברי מגויס, מרות לאומית שיכלה להחליט ולפעול. לו קם מרכז זה והכריז מלחמת קודש להצלת היהודים, לו טתח במהומות, לו הכריז מרי אזרחי, לו עשה משהו כדי לעזור את מצבינם של מליוני אנשים הגוריים בעולם, יתכן והיה משנה את המצב.

אולם שום דבר כזה לא קרה. כי ה"מרות הלאומית, ממשלת המדינה-בדרך, היתה מורכבת מאנשים שאמינו בדיוק כמו ר"דולף קסטנר בכוחה העליון של השתדלות. אולם בעוד שקסטנר, בגיהנום הנאצי, נאלץ ללכת אל הפריץ הגרמני, היה הפריץ בארץ-ישראל בריטי.

שתדלן מול שתדלן

השתדלות של רודולף קסטנר סתרה ל"חלוטין את השתדלות של משה שרתוק. הצלתו של שרתוק קברה את קסטנר, כי שם שהצלתו של קסטנר היתה קוברת, מן הסתם, את שרתוק.

שרתוק וחבריו לא העלו על דעתם מרד באנגלים, בימי המלחמה, כשם שקסטנר לא העלה על דעתו מרד בגרמנים. הם קיוו לשכנע את הבריטים, אט"אס בהדרגה. אם לא ניתן להם להציל את יהודי הונגריה, הרי לפחות ניתן להם להקים בריגדה, ש"יכלה לאסוף אחרי המלחמה את שרידי הטבח. הם גם יכלו לשלוח להונגריה את הקומץ המסוואר של הצנחנים, הגיבורים בני האלמוות שיצאו לשליחות אבודה, ללא כל אפשרות לעזור ליהודים המעונים, אלא רק לעזור בדיעות לאותו השליש הבריטי ש"מנע את הצלתם של אותם יהודים עצמם.

לו רצתה המרות הלאומית באמת לארגן מרד יהודי בהונגריה, הרי היו בידיה המכ"שירים לכך. בארץ היה קיים הפלמ"ח, ש"מפקדיו היו ממלאים ללא ספקו אחרי כל הוראה להטיס מפקדה להונגריה, לנהל שם את המאבק המר. פקודה כזאת לא ניתנה.

אשמה כבדה מאד רובצת, על כן, על שכמם של הפוליטיקאים שקבעו אז את דרכו של הישוב ואת דרך ההגנה. הם עזרו לסכל את שליחותו של בראנר. הם השתיקו את פרטי ההשמדה האיומה. הם מנעו את הצ"לחת השתדלות של קסטנר ומנעו גם את הדרך השניה — המרד.

המדינאים האחראים — ובראשם משה שרת — ניסו לחפות על הפרשה בהיתלם בוכר הצנחנים הגיבורים. הטכס הרה-האסון במעגן, לוכר הצנחן פרץ גולדשטיין שהת"מסר או נמסר לגסטאפו כחלק מקו השת"דלנות, כא להסחיה כח תשומת-הלב מן ה"אשמה היסודית. כך סיפקה פרשת-קסטנר גם את הידיעה הגדולה השניה של תשי"ד: אסון מעגן.

עד הסוף המר

משך שנה שלמה אחרי כשלון שליחות בראנר נשאר קסטנר על משמרתו. משך שנה זו אירעו כמעט כל המאורעות שהיו סלע המחלוקת במשפט גרינוולד.

לפי תיאור ידידיו הרבים, היה רק קדוש מסוגל לעשות את אשר עשה קסטנר. "כל עוד אפשר היה להציל יהודי אחד, הרגשתי שעלי להמשיך", אמר קסטנר עצמו. לפי התיאור ההסוף, אמר קסטנר עברה השתדלות של קסטנר את הגבול בין ש"חוף-פעולה הכרחי לבין בנייה, בעזרו ל"רוצחי ה.ס.ס. למלט או נפשם וליצור לעצמם אליבי.

היתה זאת, לכל הדעות, שנה של סיוט. קסטנר הגיע לשיאם, עמד אפילו פנים אל פנים מול הילמר עצמו. אולם הוא גם הולך למרתמי הגסטאפו, שם הוציאו את ש"ניו בעינויים. הוא עבר את הגבול שבין ש"חוזר לוינה הנאצית — מעשה של גבורה על-אנושית לפי דעה אחת, מעשה המוכיח שעבר למעשה למחנה הנאצים ונהנה מ"חסותם, לפי דעה שניה. אחרי שיחרור הונגריה עבר קסטנר לוינה,

משם לגרמניה. הוא שיתף פעולה עם קורט בכר, כשהלה מסר את מחנות-הריכוז לידי הצבא האנגלו-אמריקאי ללא מעשירצח גרמנים. והוא העיד לטובת בכר אחרי ה"מלחמה, כנראה בדיעת הסוכנות היהודית.

תהיה זאת חובתו האכזרית של השופט להוציא את פסק-דינו, לקבוע אם היה ק"סטר קדוש או כוגד, אם מעשיו הקטנים מצטרפים למסכת אפוסת-היהוד של אדם שגם בתנאים הנוראים ביותר לא גואש משליחותו להציל חיי בני עמו, או לתעודת-העניות של איש שיצא לדרכו שלחית עמו, הסתבר ר"סטה לדרכים אפלות.

למען ההיסטוריה אין הדבר חשוב כל כך. אולם הלקח של פרשת קסטנר נשאר חשוב מאד. הוא היה חשוב במדינת ישראל בסוף שנת תשי"ד לא פחות מאשר בסוף מלחמת העולם.

חזרה לגיטו

כי פרשת קסטנר הטילה אור חיזור על עובדה בולטת אחת: בשנת 1944 לא ע"ס"קה הסוכנות היהודית בהנהלת מלחמת ה"קיום של עם עצמאי, אלא בשתדלות למענו.

ריבונות על קיומה. המלחמה היא המשך המדיניות. שתייהן כאחת הן דרכיו של עם שהוא אדון לגורלו, עם כן-חורין.

בגטו היהודי לא היתה אפשרות לנהל מדיניות או לערוך מלחמה. הגטו היה תלוי בחסרו של הפריץ, של השליש הור. לכן היו מנהיגי הגטו יהודים שהצטיינו בכשרון מיוחד לדבר אל הפריץ, יהודים שזכו ל"כבוד בני עדתם דוקה הודות לכשרון זה. אלה היו השתדלנים.

הארכיטיפוס של השתדלן הוא מרדכי ה"יהודי, גיבור אותו ספר תנ"כי אשר נולד בגלות פרס. כששמע מרדכי על הגזירה, לא עלה על דעתו למרוד. הוא לא פנה אל בני עמו בדרישה להתגונן. הוא סמך על דרכי השתדלות. הוא השיג את ביטול ה"גזירה כפרס על שרות ששרת את המלך (ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ב"יקרו לו") והודות לנערה יהודיה שמצאה חן בעיני הפריץ והמסה את לבו כשטוב לבו ב"ין.

מרדכי היהודי היה ההיפך הגמור מיהודי המכבי, האיש שקם, מרד, לחם ושיחרר.

המנהיגות כי עלתה לפסים שלא התאימו לה. עוד לחמו החיילים בחזית, עוד השתע"רו הגדודים בדרום, כשהחלה הריאקציה: השגריר האמריקאי ביקר את דוד בן-גוריון בטבריה ודרש לפנות את אבו-עגילה. דוד גם נתן את הפקודה המפורסמת להחזיר את הכוח הישראלי שניתק את הכיס עזה. במקום להשאיר את הסריו ברפיח, ככסיס למקח וממכר ליד שולחן המשא-והמתן ה"ישיר עם המצרים, סמך בן-גוריון על תיווך האמריקאים. כך, ברע העליון של המלחמה, בוזבו פריה. האמריקאים השיגו לישראל שביתת-נשק. הם לא השיגו לה שלום, והם לא השיגו לה בטחון.

לבמה — או לחדר המשרתים הוגינהמ"צ מאז חזרה המדינה לדרך הסלולה של מר"דכי היתודי. המדיניות החיצונית שלה לא היתה לא מדיניות ולא חיצונית. היא היתה, שטטו כמשמעו, התרוצצות שתדלנית ב"משרדי הממשלה האמריקאית, וכמידה מסו"ימת התרוצצות באו"ם ובמשרדי ממשלת בריטניה תקות המדינה לקיום ולבטחון הות"נה, במידה מכרעת, בחסות זרים.

ראש האחלקה המדינית בסוכנות

במשך שנת תשי"ד נתגלו התוצאות הרות"האסון של קו זה. מתוך הגיון פנימי מ"שלהם גטו האמריקאים, כמו הבריטים לפני"הם, לבחירת עם הכת השלטת בארצות-ערכו. המדינה שלמה להישען לחלוטין על הקנה האמריקאי גילתה, לפתע, שהוא משענת קנה רצוף.

היה זה מקרה בעל משמעות עמוקה כי דוקה במצב זה עלתה לעיני האזרח היש"ראלי פרשת קסטנר, הפרשה המוכיחה מ"אין כמות מה סופו של קיבוץ הסומך על שתדלנות. כי השאלה הגורלית ביותר לפני האנ"ש הישראלי, בראש-השנה תשט"ו, היתה שוב: מרדכי היהודי או יהודה המכבי, שתדלנות בסני השלטון הור-הנסטר, ה"קיים עדיין בארץ, או נסיונו של עם רי"בוני ליטול את גורלו לידו, ללחום את מלחמת קיומו בעצמו.

דרכים רבות פתוחות לעם היוצא לפעול על במת ההיסטוריה: דרכים של שלום ו"של מלחמה, של רכישת ידידים או הפעלת הנשק. עוד זמן רב יהיה נטוש הויכוח איזו מרכים אלה טובה יעילה, מוסרית יותר לישראל. אולם תהום רבצה בין כל הדרכים האלה כאחת ובין הדרך האחת, המובילה אל חדרה-המשרתים של הפריץ. זה היה הלקח העליון של פרשת קסטנר, בעיני האדם הישראלי של תשי"ד.

ראש מעשלת ישראל

הוא היה ההיפך הגמור מגיבורי ספר יהו"שע, שמואל ושוססים — הגיבורים והמדי"נאים של עם חפשי. אולם מנהיגי הגטו לא יכלו לחקות את המכבי ואת שאול המלך. מרדכי היהודי היה האידיאל שלהם.

הציונות הלכה בראשיתה בורכי מרדכי. היא לא הוסיפה בארץ ככובש, או ככ"ן הכרית של בני הארץ, אלא ככת-חסות של השלטון. אך במרוצת השנים נולד דור חדש בארץ. ההתישבות, ארגון ההגנה, הפלמ"ח והמתחרות דחפו את המנהיגות מאחור. ה"כוח הטבעי של התהליך העלה את המנהי"גות, כמעט בעל כורחה, לפסים של מלחמת"שיתור. לא היתה זאת מעולם מלחמת יור"מה בידי המנהיגים עצמם, אלא מלחמת ה"נוצר שספה את רצונו על מנהיגיו. התוצאה היתה מלחמת-העצמאות שאיש מבין המנהי"גים של הישוב לא התכוון לקראתה, לא האמין בכוחה. עוד 24 שעות לפני הפלי"שה הערבית לא האמינו רוב המומחים כי אמנם תסרוך מלחמת-עמים.

במלחמה קרה הנס: הנוצר העברי גם על רגליו, מחק את תוצאות ההנחה של ההנהגה הכושלת, הגיש לעם את המדינה על מגש של כסף. אילו המנהיגות נסחפה בשטף ההתלהבות, משך כמה חדשים היה נזמה כי נפתח דף חדש בתולדות הארץ. אולם היתה זאת אשליה. לפתע הרגישה

אפשר היה להאשים בכך את אנשי הסוכ"נות היהודית, האחראים לפרשת קסטנר, ש"הפכו בינתיים לראשי מדינת ישראל. אמרם היה להאשים מפלגה זו או אחרת. אולם התופעה היתה הרבה יותר עמוקה, חרבה מעבר לתחומים של אישים ומפלגות. היו לה שרשים רוחניים עמוקים. מרדכי היהודי או יהודה המכבי המדיניות היא הדרך בה לוחמת מדינה

בנק לאומי לישראל בע"מ

סבנה

חלוצה כתמיד חוגגת את

השנה הראשונה

של

שרוחה הבינלאומי הראשון בעולם של הליקופטרים לנוסעים

המקשר ברוסל ל-

- רוטרדם
- מאסטרך
- קלן
- בון
- ליל
- אנסורפן
- לייג'

בקרב גם

פריז - לונדון

נתיבי אויר
בלגיים **סבנה**

אשרי הגפרור שנשרף והצית להבות אשרי הלהבה שהציתה סיגרויות לא בחיל לא בכוח ואף לא במוח לחיצה קטנה תעלה להבה גדולה שתהיה שקולה עשרת מונים מכל אותם הגסרורים ובזאת ישרתך המצית עבדך הנבונים והותיקים שבמעשנים יודעים גם יודעים ערכם הגדול של מציתים בפרוטות פעוטות וללא כל מאמץ לחץ על ההרץ והסיגר גדלק.

המומחה

ב"מ מקצועי למכניקה עדינה, תל-אביב, רח' אלנבי 132 טל 62388. תקון עטים נובעים מציתים, כלי נגינה ומכונות כתיבה באחריות. קנייה מבריחה קומיסיון מבחר גדול של עטים נובעים ומציתים

לחנק יקר!
סעב-אגד ישיב
נח ליל ואהיר

אגד (א.ש.ד.) בכל דרכי ישראל

למכירה בהזדמנות

FACIT ESA-O	מכונת חישוב חשמלית
REMINGTON	מכונת סיכום חשמלית
ROYAL MAGIC	מכונת כתיבה עברית 18" עם טבולטור אוטומטי
REMINGTON KMC	מכונת כתיבה עברית 11" עם טבולטור אוטומטי

נא לרשום את מספר החדש של הטלפון שלי 5032

בלאומ, תל אביב אלנבי 111